

**O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI JOQARI HA'M ORTA
ARNAWLI TA'LIM MINISTIRLIGI**

**QARAQALPAQ MA'MLEKETLIK UNIVERSITETI
JANINDAG'I PEDAGOG KADRLARDI QAYTA TAYARLAW
HA'M OLARDIN' QA'NIYGELIGIN JETILISTIRIW
AYMAQLIQ ORAYI**

“TASTIYQLAYMAN”

Aymaqliq oray direktori

_____ prof. K.Ubaydullaev

“ ____ ” _____ 2015-jil

**IDEOLOGIYALIQ AG'IMLAR HA'M BAG'DARLAR MODULI
BOYINSHA**

OQIW METODIKALIQ KOMPLEKS

No'kis – 2015

MAZMUNI'

IS BAG'DARLAMA	3
LEKTSIYA TEKSTLER.....	10
1-TEMA: Ja'miyet turmisinin' ideologiyalar menen baylanislilig'i. Milliy ideya ha'm milliy ideologiya: ma'nis mazmuni, za'ru'rliqi ha'm ha'zirgi zamanda qa'liplesiwinin' o'zine ta'n ayriqshaliqlar.....	10
2-TEMA: Ideologiyaliq ag'imlar ha'm bag'darlar. Ha'zirgi globallasiw da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'selesi	16
3-TEMA: Bu'gingi ku'ndegi globallasiw protsestleri ha'm ideologiyaliq mashqalalar	28
4-TEMA: Ziyarli ideya ha'm ideologiyalardin' ja'miyet turmisina ta'siri	38
5-TEMA: Ideologiyaliq ag'imlar ha'm bag'darlardi u'yreniwidin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari	54

IS BAG'DARLAMA

I.Moduldin' maqseti ha'm waziypasi:

Joqari ta'lim mekemelerinin' pedagog kadrlarin qayta tayarlaw ha'm qa'nigeliginin' jetilistiriw kursinin' maqseti pedagog kadrlardin' oqiw ta'rbiya protsesslerin joqari ilimiy metodikalik da'rejede ta'miyinlewi ushin z'aru'r bolatug'in ka'siplik bilim ko'nlikpe ha'm qa'nigeliklerin turaqli tu'rde jan'alaw, bilimin jetilistiriw talaplari, oqiw-reje ha'm bag'darlamalari tiykarinda olardin' ka'siplik kompetentligin ha'm pedagogikalik sheberliginin' mudami rawajlaniwin ta'miyinlewden ibarat.

II Moduldi o'zlestiriwge qoyilatug'in talaplar

Tin'lawshi;

- Ideologiyaliq ag'imlar ha'm bag'darlar modulifundamental ha'm teoriyalik tiykarlarin;
- Ha'zirgi globallasiw da'wirinin' ideologiyaliq problemalarin
- Milliy ideyanin'xaliqti birlestiriwshilik ha'm ja'mlestiriwshilik o'zgesheliklerin;
- Ideologiyaliq gu'restin' zamanago'y usil ha'm quralların;
- Ideyalik qa'wiplerden qorg'aniwdin' sotsialli-ekonomikalik, siyasiy-huqiqiy, ruwxiy ag'artiwshilik tiykarlarin **biliwi kerek.**

Tin'lawshi;

- Ka'siplik iskerlik tarawlarında ideyalik qa'wiplerge qarsi gu'res boyinsha ta'lim-ta'rbiya ha'm u'git-na'siyxat xizmetlerin ko'rsetiw;
- Ideologiyaliq qa'wiplerdi saplastiriw texnologiyalarin a'melde qollana biliw;
- Ideyalik qa'wiplerden qorg'aniw ha'm olarg'a qarsi gu'resiw **ko'nlikpelerine iye bolwi kerek.**

Tin'lawshi;

- Ka'siplik iskerlik tarawlarında ma'mleket ha'm ja'miyettin' ideyalik-ideologiyaliq tiykarlarin jaslarg'a jetkiziw;
- G'a'rezsiz du'nyag'a ko'z-qaras ha'm erkin pikirlewdi rawajlandiriw
- Ideyalik qa'wipler ha'm olardan qorg'aniw usillari kursin oqitiw boyinsha; teoriyalik ha'm a'meliy tarawlarda erisilgen tiykarg'i jetiskenliklerdi a'melde qollana biliw;
- "Ideya-ideologiya-siyasat" u'shligin filosofiyaliq analiz ete aliw boyinsha **bilimlerine iye bolwi za'ru'r.**

III. Moduldin' oqiw rejedegi basqa pa'nler menen o'z-ara baylanislilig'i

Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlarmoduli oqiw rejedegi "Ma'mleket ha'm ja'miyet qurilisinin'ideyaliq-ideologiyaliq tiykarlari" ha'm "Ideyaliq qa'wipler ha'm olardan qorg'aniw usillari" basqishlari ha'm basqada blok pa'nleri menen o'z-ara baylanisqan halda olardin' ilimiy-teoriyalig, a'meliy tiykarlarin aship beriwge xizmet qiladi.

IV. Moduldin' joqari ta'limdegi orni

Joqari bilim beriw mekemeleri pedagog kadrlarinin' ka'siplik tayarlig'i da'rejesin rawajlandiriv, olardin' alding'i pedagogikalig ta'jiriybelerdi u'yreniwleri ha'm zamanago'y ta'lim texnologiyalarinan paydalaniw boyinsha bilim ha'm ko'nlikplerin qa'liplestiriwge qaratilg'anlig'i menen a'hmiyetli.

Modulge ajratilg'an saatlar ko'lemi

№	Tema		Auditoriya saatlari		
			Ja'mi	Lektsiya	Seminar
1	Ja'miyet turmisinin' ideologiyalar menen baylanislilig'i	4	2	2	
2	Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar. Ha'zirigloballasiwda'wirind eba'rkamala'wladta'rbiyasind ainformatsiyaliqqa'wiplerma' selesi	6	2	2	2
3	Bu'gingiku'ndegigloballasiw rotsestleriha'mideologiyaliqm ashqalalar	6	2	4	
4	Ziyanli ideya ha'm ideologiyalardin' ja'miyet turmisina ta'siri	6	2	4	
5	Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari	8	2	4	2
	Ja'mi;	30	10	16	4

TEORIYALIQ SABAQLAR MAZMUNI

Ja'miyet turmisinin' ideologiyalar menen baylanislilig'i Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar. Ha'zirgi globallasiw da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'sesei Bu'gingi ku'ndegi globallasiw protsestleri ha'm ideologiyaliq mashqalalar Ziyanli ideya ha'm ideologiyalardin' ja'miyet turmisina ta'siri. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari

A'MELIY SABAQLARDIN' TEMASI HA'M MAZMUNI

Ha'zirgi globallasiw da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'sesei Ja'miyet turmisinin' ideologiyalar menen baylanislilig'i Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar. Ha'zirgi globallasiw da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'sesei Bu'gingi ku'ndegi globallasiw protsestleri ha'm ideologiyaliq mashqalalar Ziyanli ideya ha'm ideologiyalardin' ja'miyet turmisina ta'siri Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari

O'z-betinshe (mustaqil) jumislardin' temalari

O'z-betinshe ta'limnin' tu'rli tu'rleri bar bolıp, onda tiykarg'ı itibar tin'lawshinin' berilgen temalar (a'meliy ma'seleler)di erkin ra'wishte, yag'nıy auditoriyadan tısqarida orınlawı, oqıp u'yreniwde usı bag'dar boyınsha bilim h'a'm ta'jiriybelerin teren'lestiriwge qaratılğ'an. Tin'lawshi o'z-betinshe isti tayarlawda ma'lim pa'nnin' qa'siyetlerin esapqa alg'an h'alda to'mendegi tu'rlerden paydalanıw mu'mkin.

-arnawlı yamasa ilimiy a'debiyatlar boyınsha pa'nler bo'limleri yamasa temaları u'stinde islew;

-modulge tiyisli temalardı u'yreniw, olardı analiz qılıw;

O'z-betinshe ta'lim temalari

1. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar.

Ha'zirgi globallasiwda'wirindeba'rkamala'wladta'rbiyasindainformatsiyaliqqa'wip lerma'sesei 2. A'dep ikramliliq ma'denyati o'lshepleri

2. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari

A'debiyatlar:

I. O'zbekstan Respublikasi Prezidenti shig'armalari

1. Каримов И.А. Асарлар тўплами. 1-22 жилдлар. –Т.:“Ўзбекистон”, 1996-2014.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.:“Маънавият”, 2008.
3. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Т.:“Ўзбекистон”, 2010.
4. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида.–Т.: “Ўзбекистон”, 2011.
5. Каримов И.А. Ўрта асрлар Шарқ алломалари ва мутафаккирларининг тарихий мероси, унинг замонавий цивилизация тараққиётидаги ўрни ва аҳамияти. –Т.: “Ўзбекистон”, 2014.
6. Каримов И.А. Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси. // Халқ сўзи, 2015 йил 24 январь.

Normativ huquiqiy hu'jjetlar:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2014.
2. Таълим тўғрисида. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. 1997 йил 29 август. // Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. – Т.:«Шарқ», 1997. –Б. 20-29.
3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. // Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Т.:«Шарқ», 1997. –Б. 30-52.
4. “Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар” фани бўйича ўқув дастурини тайёрлаш ва таълим тизимига жорий этиш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 18 январдаги Фармойиши.
5. Республика “Маънавият ва маърифат жамоатчилик марказини тузиш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1994 йил 23 апрелдаги Фармони.
6. «Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида». Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1997 йил 6 октябрдаги Фармони.
7. “Маънавият ва маърифат жамоатчилик маркази фаолиятини янада такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1998 йил 9 сентябрдаги Фармони.
8. “Республика Маънавият ва маърифат Кенгашини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 3 октябрдаги Фармони.
9. “Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 25 августдаги Қарори.

10. “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги Фармони.

11. Миллий ғоя ва маънавият тарғиботи самарадорлигини ошириш концепцияси. –Т.:“Сано-стандарт” нашриёти, 2014.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисидаги” ПҚ-1533-сон Қарори.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПФ-4732-сон Фармони.

14. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16-февралдаги “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларни малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 25-сонли Қарори.

15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 26 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 278-сонли Қарори.

III. Arnawli a’debiyatlar

1. Аббосхўжаев О., Умарова Н., Қўчқоров Р. Мафкура полигонларидаги олишувлар. –Т.: Akademiya, 2007.

2. Абдуллажанов О. Диний ақидапарастликнинг келиб чиқиши, моҳияти ва Ўзбекистонга кириб келиши. – Т.: Академия, 2000.

3. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. – Т.: Молия, 2003.

4. Диний экстремизм ва терроризмга қарши курашнинг маънавий-маърифий асослари. – Т.: Ислом университети, 2005.

5. Жаринов К.В. Терроризм и террористы: исторический справочник. – Минск: Харвест, 1999.

6. Жўраев Н. Халқаро терроризм ва минтақавий можаролар. – Т.:Маънавият, 2001.

7. Жўраев Т. Миллий давлатчилик ва хавфсизлик. –Т.:“Академия”, 2007.

8. Ислом Каримов асарлари асосида талаба-ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг асосий тамойиллари. -Т.: 1998.

9. Ишмухамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). – Т.: “Истеъдод” жамғармаси, 2008.

10. Ишмухамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Тарбияда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). – Т.: “Истеъдод” жамғармаси, 2009.
11. Камилова С.С. Диний эътиқод, ақидапарастлик, сиёсат. – Т.: Ўзбекистон, 1999.
12. Кожушко Е.П. Современный терроризм: Анализ основных направлений. – Минск: Харвест, 2000.
13. Кузнецов Ю.П. Террор как средство политической борьбы экстремистских группировок и некоторых государств. – СПб, 1998.
14. Маънавий таҳдидлар ва уларга қарши курашнинг илмий-услубий ҳамда маънавий-мафкуравий асослари. – Т.: “Мухаррир”, 2010.
15. Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2009.
16. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. – Т.: Akademiya, 2007.
17. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. – Т.: Ўзбекистон, 2000.
18. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар (қисқа изоҳли тажрибавий луғат). – Т.: Янги аср авлоди, 2002.
19. Миллий истиқлол ғояси: назария ва амалиёт. – Т.: Янги аср авлоди, 2001.
20. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. – Т.: “Академия”, 2007.
21. Миллий истиқлол ғояси тарғиботининг илмий асослари. – Т.: 2002.
22. Миллий истиқлол ғоясини шакллантиришда ташкилий-услубий ёндашувлар. – Т.: Академия, 2002.
23. Мухтаров А. Шахс тарбиясида миллий ғоя, эҳтиёж ва манфаатлар уйғунлиги. – Т.: Янги аср авлоди, 2003.
24. Олий таълим. Меъёрий - ҳуқуқий ва услубий ҳужжатлар тўплами. “Истиқлол” -Т., 2004.
25. Олий таълимнинг меъёрий - ҳуқуқий ҳужжатлари тўплами. -Т.: 2013.
26. Отамуратов С. Глобаллашув ва миллий-маънавий хавфсизлик. 2-нашр. – Т.: “Ўзбекистон”, 2015.
27. Очилдиев А. Глобаллашув ва мафкуравий жараёнлар. – Т.: “Мухаррир” 2009.
28. Очилдиев А.С. Бугунги дунёнинг мафкуравий манзараси: -Т.: Ижод дунёси нашриёт уйи, 2002.
29. Панарин И.Н. Информационная война и геополитика. – М.: Поколение, 2006.
30. Пахрутдинов Ш. Таҳдид – ҳалокатли куч: Мақола ва маърузалар тўплами. – Т.: Академия, 2001.
31. Равшанов Ф. Маънавий тараққиётга таҳдидлар. – Т.: Мухаррир, 1998.
32. Рахматов О. Огоҳлик – муқаддас бурч. – Т.: Мовароуннаҳр, 2000. –

20 б.

33. Тинчлик ва бағрикенглик атамалари изоҳли луғати. – Т.: ЖИДУ, 2005.

34. Туленова Г. Ёшларда мафкуравий иммунитетни кучайтириш зарурати. – Т.: Ўзбекистон, 2001.

35. Тўраев Ш. Маънавий таҳдидлар: фалсафий таҳлил. –Т.:“Мухаррир”, 2010.

36. Тўраев Ш. Демократик жараёнлар ва миллий ғоя. – Т.: Маънавият, 2008.

37. Қуронбоев Қ., Қўчқоров В. Миллий ғоя ва маънавий ҳаёт. – Т.:“Маънавият”, 2014.

38. Қуронов М. Мафкура: таъсирчанлик ва услуб. –Т.:“Маънавият”, 2000.

39. Қуронов М. Мафкуравий таҳдид ва ёшлар тарбияси. –Т.:“Академия”, 2008.

40. Бўтаев У.Х. Сиёсий тизим ва таҳлил (Ўқув қўлланма). Т.: “Ўзбекистон”–2012.

41. Бўтаев У.Х. Таҳлилий фаолиятни такомиллаштиришнинг технологияси. //Ж. Таълим муаммолари журнали, 2012 йил, 4 сон.

42. Самаров Р., У.Бўтаев. Тизимли тадқиқотларда сиёсий прогноз ва унинг технологияси. The culture of tolerance in the context of globalization: methodology of research, reality and prospect. Materials of the international scientific conference on May 13–14, 2014.Prague 2014. P.25-27.

43. Butaev U. Political system — guaranteeing factor of security.9th International scientific conference “European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches”31th March 2014 Stuttgart, Germany. с.123

44. Бўтаев У. Барқарорлик тушунчасининг талқини ва таҳлили.//Ж. ЎзМУ хабарлари, 2015 йил 1/2-сон. Б. 91-94.

IV. Elektron ta'lim resurslari

1. www.Ziyonet.uz
2. www.edu.uz
3. Infocom.uz электрон журнали: www.infocom.uz
4. www.nuuz.uz
5. www.bimm.uz

LEKTSIYA TEKSTLER

1-TEMA: Ja'miyet turmisinin' ideologiyalar menen baylanislilig'i. Milliy ideya ha'm milliy ideologiya: ma'nis mazmuni, za'ru'rligi ha'm ha'zirgi zamanda qa'liplesiwinin' o'zine ta'n ayriqshaliqlar

Joba:

- 1. Ja'miyet turmisinin' ideologiyalar menen baylanislilig'i**
- 2. Milliy ideya ha'm milliy ideologiya: ma'nis mazmuni, za'ru'rligiham ha'zirgi zamanda qa'liplesiwinin' o'zine ta'n ayriqshaliqlar**

Tayanish so'zler:ideya, ideologiya, globallasiv, flyuralizm, demokratiya, do'retiwshi ideyalar, buzg'inshi ideyalar

JA'MIYET TURMISININ' IDEOLOGIYALAR MENEN BAYLANISLILIG'I

Jumisimizdin' da'slepki babinda biz ideya ha'm ideyaligiya tu'siniklerinin' ma'nis mazmunun ha'm ja'miyetlik ro'lin aship beriwge ha'reket qilg'an edik. Ideya ha'm ideologiyalar sistemasinda "milliy ideya" ha'm "milliy ideologiya" ayriqsha ahmiyetli orin tutadi. "Milliy ideya", "milliy ideologiya" kategoryalarinin' uliwma teoriyalik ma'nisleri Prezident I.A.Karimov shig'armalarinda islep shig'ig'an Prezidentimizdin' "Joqari ma'na'wyat jen'ilmes kush" atli shig'armasinda "Milliy ideya" kategoryasinin' ma'nis-mazmuni to'mendegishe aship ko'rsetiledi: "Milliy ideya degende, ata-babalarimizdan a'wladlarga o'tip, a'sirler dawaminda ardaqlanip kiyatirg'an, usi jurtta jasap atirg'an ha'r bir insan ha'm putku'l xaliqtin' qa'lbinde teren' tamir atip, onin' ma'na'wiw itiyaji ha'm turmis talabina aynalip ketkenin aytatug'in bolsaq, ha'rqiyl milliettin' en' a'diwli arzu-umitiliwlarin ha'm u'mit-maqsetlerin ko'z aldimizg'a keltiretug'in bolsaq, oylawimsha bunnan ken' ma'nisli tu'siniktin' ma'nis-mazmunin suwretlegen bolamiz".

Milliy ideologiya ja'miyetlik ideologiyalardin' formalarinan biri bolip belgili bir milliettin' etosotsiyal birlik spatinda barlig'in ko'rsetedi, onin' erkin ha'm azat rawajlaniwin tiykarlawg'a, ta'minlewge qaratilg'an ideyalik-teoriyalik ko'z-qaraslar dizimi boladi. Milliy ideya ha'm milliy ideologiya du'nyadag'i barliq

milletlarga ta'n qubilis, ol uliwma du'nyaliq protsest. Sonin' ushinda ha'zirgi zamanda ke'nen taralg'an en' jas ideologiya bolg'an, milliy ideologiyalar ja'miye turmisinda og'ada ahmiyetli ro'l atqaradi. Olar basqa ideologiyalardan parq qiladi ha'm o'zine ta'n ayriqshaliqlar g'a iye.

Birinshiden, ha'zirgi milliy ideologiyalar du'nyanin' koloniyaliq sistemasinin' qiyrawi, jasg'arezsiz milliy mamleketlerin' payda boliwi ha'm olardin' basqalarg'a qaramli halatidan qutiliwidin' za'ru'rliginin' ha'm onin' obektiv mumkunshiliginin' bolg'aninin' na'tiy jesinde siyasiy maydang'a shiqli. XX a'sir aqiri XX a'sir baslarinda batis Evropada milliy oyaniw, sog'an baylanisli milliy ideologiyala paydabolg'an ha'm og'ada ku'shlira wajlang'antedi.

Degen menen, milliy ideologiyalar obsalyut ko'pshiligi xaliqlardin' haqiyqiy arzu-u'mitlerin, umtiliwlarin sa'wlelendiredi, xaliqti jaqtiliqqa, azatliq ha'm erkinlikke baslaydi.

Milliy ideologiya O'zbekistannin'da 1991-jili g'arezsizlikke erisiwinde, al onnan keyin g'arezsizlikni bekkemlewinde jol ko'rsetiwshi juldiz bolip xizmet etti ha'm ha'zirde usunday ro'l atqarmaqta. Ekinshi jaqtan, bunday ideologiyani do'retiwidin' real jag'daylari ha'm mu'mkinshilikleri payda boldi. Buni duris tu'singen jurt basshimiz I.Karimov ha'm xalqimiz ziyalilari bul a'diwli waziyani orinladi. Onin' tiykari islep shig'ildi ha'm ha'zir rawajlandirmaqta.

Insanlar, xaliqlar ha'm ja'miyetler turmisinda tan'lanip aling'an ideyaliq bag'dar, milliy ideologiya og'ada ahmiyetli orin tutadi. Prezidentimiz aytqanday ideologiya bolmasa adam, ja'miyet, ma'mleket o'z jolin jog'altip aliw so'z siz. Adamzat o'mirinde milliy ideya ayriqsha ahmiyetke iye. Milliy ideya bul belgili bir konkret millettin' yamasa xaliqtin' uliwmalig' alg'a qoyg'an maqsetlerin arzu-a'rmanlarin o'zinde sa'wlelendiretug'in ko'z qaralar boladi. Demek, milliy ideya millettin' oy pikirinin' jemisi. Basqasha aytqanda milliy ideya insan ha'm ja'miyetnin' turmisina ma'nis-mazmun bag'ishlaytug'in, oni a'diwli maqsetlerge qaray bag'darlaytug'in pikirler sistemasi boladi. Ha'r bir millettin' mentaliteti, o'zine ta'n o'zgeshelikleri milliy ideyada o'z sa'wlesin tabadi. Elimizdin' milliy ideyasi xalqimizdin' alg'a qoyg'an maqsetlerinin' birligine, xalqimizdin'

mentalitetine tuwridan tuwri baylanisli boladi. O'zbekistan ja'miyetinin' milliy ideyasi respublikamiz ko'p milletli bolg'anliqtan barliq puxaralarinin' milletinen, dininen g'arezsiz olardin' ha'mmesinin' ma'pin o'zinde sa'wlelendiredi. Milliy g'arezsizlik ideyasi boyinsha ilimpazlarimiz bir qansha unamli pikirlerdi ortag'a qoymaqa. Ma'selen, fiolsofiya iliminin' doktiri professor Ural Abdulovtin' pikirinshe, milliy ideya barliq salalarda bar bolg'an milliy ma'mleketlik ma'plerdi o'zinde sa'wlelendirgen tu'rde arzu-a'rman etilgen keleshek ja'miyettin' negizin jaratiw, bekkemlew ha'm rawajlandiriw ushin bolg'an uliwmalik maqset bag'darindag'i ha'reketler sistemasin oyatiwshi pikir boladi. Bul pikirdin' real ko'rinisi O'zbekistanda Shig'isliq, adil, huquqiy demokratiyalik ma'mleket quriw ushin ken' ko'lemde a'melge asirilip atirg'an reformalar misalinda ju'zege shiqpaqa.

Prezidentimiz I.Karimov "Tafakkur" jurnalinin' bas redaktorinin' sawallarina bergin juwaplarinda "G'arezsizlikke eriskennin' birinshi ku'ninen baslap milliy ideologiya, O'zbekistan ja'miyetinin' milliy ideyasin jaratiw ma'selesi birinshi da'rejeli ahmiyetke iye bolip kelmekte" degen edi. Prezidentimiz pikirinshe ideologiya tek bu'gu'n g'ana emes, al barliq zamanlarda da en' ahmiyetli ja'miyetlik siyasiy ma'sele bolip kelgen. Bul ma'sele g'arezsizlik da'wirinde xalqimiz ushin ayriqsha ahmiyetke iye bolmaqa. O'ytkeni ideologiya ja'miyette jasaytug'in adamlardin' o'mir mazmunin, olardin'umtiliwlarin o'zinde ja'mlestiredi. "Ha'r qanday insan a'llette, murat maqsetsiz jasay almaydi o'mir bar eken, ma'mleketler, eller ha'm olardin' ma'pleri bar eken, olar o'z rawajlaniw jolin, erten'gi ku'nin o'zinin' milliy ideologiyasi arqali belgilep aliwg'a umtiladi". Adamzat tariyxindag'i ulli oy iyelerinen biri F.M.Dostaevski "joqari ideyasiz insanda, millette jasay almaydi" degen edi.

MILLIY IDEYA HA'M MILLIY IDEOLOGIYA: MA'NIS MAZMUNI, ZA'RU'RLIGIHA'M HA'ZIRGI ZAMANDA QA'LIPLESIWININ' O'ZINE TA'N AYRIQSHALIQLAR

Milliy ideya pu'tku'l bir millet, xaliq ma'plerine juwap beriwi onin' menteliteti ha'm tariyxiy ta'jriybesine tiykarlaniwi menen belgilenedi. Milliy ideyani tu'siniwge erisiw-bul milliy o'zlikti an'law, alda turg'an ulli maqsetlerdi ma'deniy filosofiyaliq analiz etiw arqali biliwge boladi ma'mleketimizdin' pu'tku'l ishki ha'm sirtqi siyasati usi milliy ideyalarg'a tiykarlanadi, onin' tiykarinda reformaliq da'stu'rler du'ziledi O'zbekistan g'arezsizlik jillarinda usinday jol menen barmaqta. Milliy ideologiya tu'sinigi ken' ma'nisli tu'sinik, ol millettin' ruwxiy ixtiyajin, maqsetin, arzu-umtiliwlarin ja'ml'estiriwshi ideyalar dizimi. Milliy ideya onin' o'zegin tutadi. Milliy ideologiya milliy ideya negizinde qa'liplesedi. Milliy ideologiya milliy ideyani bekkemleydi, olar bir pu'tu'n organizim. Tariyxqa na'zer taslasaq xalqimizba'rham a'diwli ideyalardi basshiliqqa alip kelgen. Biz buni "avesto" zamaninda da, islam ha'kimshilik etken da'wirde de, g'arezsizlik jillarinda da ashig'aydin ko'remiz. 2000-jili Prezidentimiz I. Karimovtin' kiris so'zi menen basilip shiqqan. "Milliy g'arezsizlik ideyasi: tiykarg'i tu'sinikler ha'm printsipler" atli kitapta ideya ha'm ideologiyalardin', xaliq ha'm milletlerdin' tag'dirine ta'siri, tariyxiy formalari ha'm ko'rinisleri, insaniyat tariyxinda ideologiyadan ko'zlangen maqsetler ilimiy bayanlang'an. Kitapta bu'gingi du'nyanin' ideologiyaliq kelbeti, globallasiw protsestleri bolip atirg'an ha'zirgi jag'dayda ideologiyaning' ro'li, O'zbekistanning' rawajlaniwinda ideologiyaliq problemalardin' tutqan orni, O'zbekistanning' milliy g'arezsizlik ideologiyasinin' mazmuni, onin' tiykarg'i ideyalari ha'm printsipleri, olardi xalqimizdin' a'sirese jaslarimizdin' sanasina sin'diriw ma'seleleri iqsham tu'rde bayan etilgen.

Prezidentimiz Islam Karimov ta'repinen ko'rsetip berilgen O'zbekistan xalqinin' milliy rawajlaniwinin' bas ideyasi-azat ha'm abat Watan, erkin ha'm pa'rawan turmisti qa'liplestiriw milliy g'arezsizlik ideologiyasinda basli ideya bolip esaplanadi. Watanning' gu'llep jasawi, jurttin' tinishlig'i, xaliqtin' pa'rawanlig'i, jetik insan, ja'miyetlik birge islesiw, milletler araliq tatiwliq, dinler

ara bawirken'lik milliy ideologiyamizdin' tiykarg'i ideyalari. Bulardi real o'mirde ju'zege shig'ariw basli ideologiyaliq maqsetimizdin' a'melge asiwina alip keledi. Prezidentimiz I. Karimovtin' joqarida atalg'an kitaptag'i kiris so'zinde xaliqti ulla keleshek ha'm ulla maqsetler jolinda birlestiriw elimizde jasaytug'in ha'r bir puxarani milletinen, tilinen ha'm dininen g'arezsiz bir pu'tu'n Watan ideyasi a'tirapinda ja'mlew, onin' baxti ushin juwapkershilikti sezip jasaw, a'wladlarimizdin' biybaxa miyrasi, milliy qa'diryat ha'm da'stu'rlerimizge ilayiq bolip jasawg'a erisiw, joqari pa'ziyletli ha'm ka'mil insanlardi ta'rbiyalaw, olardi do'retiwshilik islerge shaqiriw, keleshegi ulla O'zbekistannin' haqiyqiy pidayilari bolip jasawdi o'mirdin' o'lshemine aylandiriw milliy g'arezsizlik ideologiyasinin' bas maqseti ekenligi ayriqsha atap ko'rsetedi.

Son'in ala onin' oqiw programmaları ha'm oqiwliq, oqiw qollanbalar jaratildi. Joqarida aytilg'anlardan kelip shig'atug'in bolsaq, milliy ideologiya tu'sinigi milliy ideyalardan kelip shig'adi. Milliy ideyalardin' sistemasi milliy ideologiya tu'sinigin beredi. G'arezsizlik da'wiri ortag'a qoyg'an xalqimizdin' a'diwli milliy ideyalari milliy g'arezsizlik ideologiyainin' mazmunin belgileydi. "O'zbekistan xalqinin' milliy g'arezsizlik ideologiyasi, o'z ma'nisi boyinsha, xalqimizdin' tiykarg'i maqset muddalarin suwretleytug'in onin' o'tmishi ha'm keleshegin bir-biri menen, baylanistiratug'in a'sirler dawaminda kiyatirg'an arzu-a'rmanlardi a'melge asiriwg'a xizmet qilaturug'in ideyalar sistemasi boladi"

Jurtimizdin' "milliy ideya" ha'm "milliy ideologiya" si O'zbekistannin' ko'pshiligin quraytug'in onin' ati menen ma'mleketimiz atalaturug'in o'zbek xalqina g'ana tiyisli bolip qalmastan, bizin' ko'p milletli muqaddes jurtimizda jasawshi

140-jaqin barliq millet ha'm xaliqlardin' milliy ideyasi, milliy ideologiyasi bolip tabiladi. Sonin' ushinda jurt basshimiz bizin' ideologiyamizdi "uliwma xaliqliq milliy g'arezsizlik ideologiyasi" degen termin menen belgilegen edi.

Du'nyaliq ha'm milliy tajriybe ha'm tariyx soni ko'rsetedi, ja'miyetlik turmistag'i o'zgerisler belgili bir ideyalar tikarinda a'melge asadi. Olay bolsa, qayta-qayta diqqat awdarg'animizday, xaliqlardin' bu'gingi ha'm keleshegi g'arezsizlik jillarinda qa'liplesip ha'm rawajlanip atirg'an milliy ideologiyag'a

tikkeley baylanisli. “Sebebi, ideologiya-ja’miyette jasaytug’in adamlardin’ turmisinin’ mazmuni, olardin’ umtiliqlarin o’zlerinde ja’mlestiredi. Ha’rqanday insan murat-maqsetsiz jasay almaydi, bul ta’biyy. Demek, turmis bar eken, ma’mleketler ha’m olardin’ ma’plari bar eken, olar o’zlerinin’ rawajlaniv jolin, erten’gi ku’nnin’ ko’rinishin o’zinin’ milliy ideologiyasi arqali belgilep aliwg’a umtiladi”

Solay etip, milliy ideya ha’m milliy ideologiyada jurtimizda jasapatirg’an ba’rshe insnlardin’ tiykarg’i maqsetleri, keleshekten u’mitleri, olarg’a erisiw jollari uliwmalasqan tu’rde sa’wlelenedi. Bunnan shig’atug’in jumaq, milliy ideya ha’m milliy ideologiyamiz ha’r bir ja’miyetimiz puxarasinin’ qa’lbi ha’m sanasina jetkeriw, onin’ shin ma’nisinde xaliqshilig’ina ha’m isenimge aylaniwina erisiw basli waziypa bolip tabiladi.

Qadag’alaw ushin sorawlar:

1. Ja’miyet turmisinin’ ideologiyalar menen baylanislilig’i degende neni tu’sinesiz?
2. Milliy ideya ha’m milliy ideologiya: ma’nis mazmuni, za’ru’rligi ha’m ha’zirgi zamanda qa’liplesiwinin’ o’zine ta’n ayriqshaliqlari qanday?
3. Ziyanli ha’m buzg’inshi ideyalarg’a neler kiredi?

A’debiyatlar:

1. Аббосхўжаев О., Умарова Н., Қўчқоров Р. Мафкура полигонларидаги олишувлар. – Т.: Akademiya, 2007.
2. Абдуллажанов О. Диний ақидапарастликнинг келиб чиқиши, моҳияти ва Ўзбекистонга кириб келиши. – Т.: Академия, 2000.
3. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. – Т.: Молия, 2003.
4. Диний экстремизм ва терроризмга қарши курашнинг маънавий-маърифий асослари. – Т.: Ислон университети, 2005.
5. Жаринов К.В. Терроризм и террористы: исторический справочник. – Минск: Харвест, 1999.

2-TEMA: Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar. Ha'zirgi globallasiv da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'selesi

Joba:

- 1. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar**
- 2. Ha'zirgi globallasiv da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'selesi**
- 3. Ideologiyaliq immunitet, mazmun-ma'nisi**

Tayanish so'zler: ideya, ideologiya, globallasiv, flyuralizm, demokratiya, do'retiwshi ideyalar, buzg'inshi ideyalar, ba'rkamal a'wlad, informatsiyaliq qa'wipler, ta'lim-ta'rbiya

IDEOLOGIYALIQ AG'IMLAR HA'M BAG'DARLAR

Ha'zirgi payitta du'nya siyosati mazmun, ma'nis jag'inan jan'a ha'm qiyin basqishqa o'tti, xaliq araliq siyosattag'i ku'shler menen onin' orinlardag'i oraylarinda da u'lken o'zgerisler ju'z berdi. Xaliq araliq qatnaslar, capital ha'm finansliq inistitutlardin' ken'eyiwi na'tiyjesinde g'alaba xabar qurallari tariyxinda burin ko'rilmegen da'rejedegi globallasiv protsesti ketip atir. Belgili bir milletke, ma'mleketke yamasa qandayda bir siyasiy ku'shlerge ta'n bolg'an qarim qatnaslar ha'm baylanislar teretoryaliq shegaralardan shig'ip, gibrit spatqa iye bolg'an qiyin siyasiy ja'miyetlik ha'm ma'deniy waqiyaliqqa aylanbaqta. Usi qubilislar O'zbekistannin' siyasiy-ekanomikaliq, ma'deniy-ag'artiwshiliq ha'm ruwxiy turmisina, sonin' ishinde, ma'mleket g'alaba xabar qurallarinda ku'shli ta'sir ko'rsete basladi. Globallasiv qubilisi tezlik penen ju'rgizilip atirg'an ha'zirgi da'wirde O'zbekistan g'arezsiz, ashiq ha'm demokratiyaliq usilda rawajlanip atirg'an ma'mleket spatinda usi waqiyaliq ta'sirinen shetlep qala almaydi.

Prezidentimiz I.A. Karimov Oliy Ma'jilistin' ekinshi shaqiriq tog'izinshi sesiyasinda jasag'an bayanatinda, "Jogari ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh" atli kitabinda ha'zirgi ku'nde Respublikada so'z erkinligin ta'minlewdin' ja'miyetimiz rawajlanishi ushin ju'da' kerekligi, g'alaba xabar qurallari tarawindag'i ekanomikaliq qatnaslardi jo'nlestirish ishki ha'm sirtqi siyosattag'i qiyin

ma'selelerdi teren' tu'sinetug'in ha'm tan'lay alatug'in joqari qa'niygeli jurnalistlerdi tayarlaw lazimlig'inda atap o'tken edi.

Globalisasi qubilisi insanyat, ha'm g'alaba xabar qurallarinin' rawajlaniwi ushin ju'da u'lken imkanyatlar jaratip bermekte. O'zbekistan, sonin' ishinde Qaraqalpaqistan globalisasiwdin' bunday imkanyatlarinan paydalanip, ja'an ja'miyetshiligine ja'nede tezirek integratsiyalaspaqta. Usi arqali informatsiya almasiw qubilislarinda jedel qatnasip atir. Biraq, globalisasi qubilisinda "ja'birleniwshige" aylanip qalmaw ushin ma'mleketimizde ja'miyetlik sanani o'siriw sonin' ishinde jaslardin' du'nyag'a ko'z qarasin qa'liplestiriw informatsiya boslig'inin' payda bolmwia jol qoymaw, en' baslisi o'sip kiyatirg'an jas a'wladti milliy immunitetti payda etiw lazim. Sonda g'ana ku'shli ja'miyetlik piker ha'm g'alaba xabar qurallari ja'miyetti globalisasiwdin' siyasiy ekonomikaliq ha'm ideologiyaliq basimlarinan qog'awda en' na'tiyjeli qural bola aladi.

Biz ha'zirgi waqitta informatsiya gu'resi a'sirinde jasap atirmiz. Jaslarimiz ushin ha'r qiyli ma'limleme dereklerin en mag'lumatlar aliw ha'm olardi taliqlaw, o'mirdi gu'zetiw boyinsha ju'da u'lken imkaniyatlar bar. Insanin' ta'biyeti sonday jaratilg'an, ol informatsiyani qabil qilmastan, oni tu'siniwge ha'reket etpesten jasay almaydi. Ha'r bir adam mag'lumatti ko'redi, esitedi, oqiydi, uliwma alg'anda, mudami og'an jetip baratug'in informatsiyenin' ta'sirinde jasaydi. Sonin' ushinda, informatsiya ja'rdeminde kimgedur ruwxiy ta'sir qilmaqshi bolg'anlarg'a sol adamnin' psixologiyasi ja'rdemlesedi, eger ol informatsiyani oylanbastan qabil eteberse, a'lbeste. Insan ushin informatsiya en' ta'sirshen' qural, o'ytkeni, onin' an'i, sanasi bar. Solay eken, bu'gingi ku'n ja'miyetimizde en' actual mashqala – informatsiya qa'wipsizligi ma'sele, a'sirese onin' g'alaba xabar qurallari arqali jaslar sanasina sin'diriliwi ma'sele.

Informatsiya qa'wipsizliginin' eki ta'repi bar: texnikaliq ha'm ruwxiy. Texnikaliq jaqtan qa'wip sonnan ibarat, viruslar arqali xakerler informatsiya sistemasin buzadi. Buni du'zetiw mu'mkin. Lekin, ruwxiy jaqtan keltirilgen ziy an og'ada unamsiz aqibetlerge alip keliwi mu'mkin. Sebebi, bul insan qa'lbin iyelep, onin' sezimlerine ta'sir etip, ideyaliq boysiniwshiliqqa alip keledi. Jaslarimizdi

a'ne usi ideyaliq qa'wipten saqlawimiz tiyis. Internet bir ta'repten turmisimizdi jen'illestirse bul sheksiz ma'kanda ha'zirgi waqitta suitsidti u'git na'siyatlaytug'in 9 min'nan aslam, pornografiyaliq 4 min'nan aslam, terrorizm ha'm diniy ekstremizmdi u'git na'siyatlaytug'in 5 min'nan aslam, destruktiv ta'rizde o'z haqiyqatin u'dit na'siyatlaytug'in min'lap saytlardin' bar ekenligi ha'r birimizdi sergeklikke qirag'iliqqa shaqiradi.

Bul jag'day basqa ma'mleketlerdi de ta'shwishke salmaqta. Ma'selen, Tayland hu'kimeti ma'mleket qa'wipsizligine qarsi 400 saytti jawip tasladi, Germaniya, Ulli Britaniya, Yaponiya ma'mleketleri de usinday saytlardin' xizmetin shekleytug'in qararlar qabil etti. Bul ha'reketlerdin' tiykarinda ma'mleket puqaralari ushin jan ashitiw bar, dep tu'sinemiz. Bizin' ma'mleketimiz de o'z puqaralarinin' abadan, tinish turmisin ta'minlew ushin barliq ilajlar ko'redi. Bul jolda milliy g'alaba xabar qurallari xizmetkerlerinin' orni ha'm ro'li og'ada a'hmiyetli bolatug'inlig'in atap o'tkim keledi.

G'XQ – bul adamlardin' oylap tapqan jan'alig'i. Baspaso'z komertsiyaliq tu'rde du'zilgen bolsa da, ol XV-XVI a'sirlerde evropada qayt tikleniw da'wirinin' gu'llenip rawajlaniwina ja'rdem etti, XVIII a'sirdegi ulli frantsuz ha'm Amerika revolyutsiyalari barisinda insan huqiqlari ushin siyasiy gu'reslerde o'zinin' haqiyqiy kelbetine iye boldi ha'm XIX – XX a'sirlerde insaniyattin' ilimiy-ja'miyetlik rawajlaniwinin' saltanatina eristi. Sonliqtan da, bu'gingi ku'ni hesh kimnin' G'XQnin' ja'miyetlik abroyin ha'm printsiplerin tek komertsiyaliq maqsetlerde paydalaniwina jol qoyilmaydi. G'alabaliq informatsiyadan ruwxiy o'nimdi ha'm informatsiyaliq tovardi ajiratiw tiyis. Insaniylik instinkti adamdi saqlaydi, oni informatsiya tovarinin' biyligine bermeydi, og'an g'alabaliq informatsiyanin' tovarliq qa'siyetlerin azaytiwda ja'rdem etedi ha'm onda insaniylik-unamli, konstruktivlik, do'retiwshilik qa'siyetlerinin' basim boliwini ta'minleydi.

A'llette, bunday informatsiya – toliq, sapali ha'm haqiyqiy bolivi sha'rt. Bunday bolmasa, ja'miyet ag'zalari ja'nede sirt el mag'lumatlarina qulaq tu'riwge ma'jbu'r boladi ha'm bug'an heshkim tosquinliq ete almaydi. Haslinda, ishki

awditoryani informatsiya menen jeterli da'rejede ta'minlew onsheli qiyin emes, o'ytkeni bu'gingi ku'nde informatsiya texnologiyalari ju'da' ken' paydalanilmaqta ha'm informatsiya tarqatug'in subektler du'nyanin' tu'rli mu'yeshlerinen qa'legen mag'lumatlardi alip ma'mleket ishinde tarqatiw mu'mkin. Biraq, bul iste nemqurayliqqa jol qoyilmawi za'ru'r. O'ytkeni, insan psixologiyasinin' sonday ja'ne bir o'zgesheligi bar eger ol qandayda bir waqiya boyinsha u'sh-to'rt saat ishinde mag'lumat ala almasa payda bolg'an informatsiya boslig'in ha'r qiyli o'sek ha'm mish-mishlar toltiradi. Sonliqtan Jurtbasimizdin' "Joqari ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh" atli minetinde atap o'tilgenindey, en' aldi menen, jaslarimizdin' ruwxiy du'nyasinda bosliq payda bolmaslig'i ushin olardin' qa'lbi ha'm sanasinda salamat turmis ta'rizi, uliwma adamzatliq ha'm milliy qa'diryatlarg'a hu'rmet itibar sezimin balaliq da'wirinen baslap qa'liplestiriwimiz lazim. Mine usi waziypa, bu'gingi tez o'zgerip baratirg'an zamanda, globallasiw da'wirinde, insan sanasi kem-kemnen bayip, informatsiya almasiw tezligi o'sip atirg'an bir payitta jaslarimizdin' du'nyag'a ko'z qarasi ha'm sanasin qa'liplestiriwde, uliwma alg'anda jaslar ta'rbiyasinda ko'p jumislardin' orinlaniwin talap etedi.

HA'ZIRGI GLOBALLASIW DA'WIRINDE BA'RKAMAL A'WLAD TA'RBIYASINDA INFORMATSIYALIQ QA'WIPLER MA'SELESİ

Ha'zirgi globallasiw da'wirinde tu'rli ma'mleketler ekonomikalıq jaqtan bir-biri menen integratsiyalaspaqta, do'gerek-a'traptin' pataslaniwi ha'm basqa ekologiyalıq mashqalalardi birgelikte sheshiw ilajlarin izlemekte, ka'mbag'allıq ha'm asharsiliqqa qarsi gu'resiwde, tu'rli juqpali ha'm insanyatqa apat keltiriwshi keselliklerdin' tarqaliwinin' aldin aliwda jaqinnan birge islespekte. Ilim ha'm ilimiy texnikalıq progresstin' rawajlaniwindag'i o'z-ara birge islesiwde o'zinin' unamli na'tiyjelerin bermekte. Solay bolsada, globallasiw din' ahmiyeti haqqında aytıp o'tkende, birinshi na'wbette, bu'gingi tinish bolmag'an du'nyada ha'r qiyli uris–ja'njeller, milliy–etnikalıq kelispewshilikler, geosiyasiy ma'pler ha'mde ideologiyalıq qarama-qarsiliqlardin' aldin aliwda u'lken ha'm ku'shli ma'mleketlerdin' ha'r bir ma'selege qalis qatnaslari qay da'rejede na'tiyje beriwi

ekenligi tu'siniledi. Qisqa etip aytqanda ha'r qanday globallasiw din' negizinde qalisliq boliwi tiyis. Bolmasa, u'lken ha'm ku'shli ma'mleketler o'z so'zin o'tkeriwshi o'z ta'rtibin engiziwshi, basqalardi o'z jolina ju'rgiziwshi statusina iye bolip kishini u'lkenge, ku'shsizdi ku'shligе, bir milletti basqa milletke, bir turmis ta'rizin basqa turmis ta'rizine, bir milliy qa'diryatti basqa turmisliq qa'diryatqa g'arezli qilib qoyadi. Tu'rli niqablar astinda usi maqset jolinda tinimsiz ha'reketler alip baradi. O'zin'iz oylap ko'rin', bir millet qalayinsha min' jillar dawaminda engizilgen u'rip a'detleri, da'stu'rleri, ju'ris turislari, a'dep ikramliliqlaridan waz keship, basqa millettin' turmis ta'rizine iykenlesedi?! Bug'an, ha'tte ha'zirgi globallasiw din' qurmlig bolegi spatinda qaralmaqta ha'm "g'alabaliq ma'denyat" degen niqab astinda ha'reket islemekte. Bu'gingi ku'nde bul ziyarli ideya bizin' o'sip kiyatirg'an jas a'wladlarimizdin' ba'rkamal a'wlad bolip jetilisiwine o'zinin' ziyarin tiygizbekte.

"Galabaliq ma'denyat" ideyasi da'slep o'tken a'sirdin' baslarinda payda bolg'an bosada, tiykarinan 50-60-jillarda Batis du'nyasinda ku'sheydi. Bul ideya ken' ja'ryalanar eken, oni demokratiyanin' negizi spatinda basqalarg'a u'yretiw baslandi. En' qorqinishlisi, bul ideya tu'rli xaliqlardin' milliy qa'diryatlarina, u'rip a'det ha'm da'stu'rlerine unamsiz ta'sir ko'rsete basladi. Onin' unamsiz aqibetleri, a'sirese, jaslar ta'rbiyasini buzdi. Batis ma'mleketlerindeki uris ja'njel ha'm topalanlarda jaslar baslawshilar bolip qaldi. O'lsheimsiz erkinlik tek g'ana a'dep ikramliliqta emes, al, ta'rtipsizlikte de jetekshi ku'shke aynaldi. Bul illet buzg'inshi kimseler ha'm tu'rli oraylar ta'repinen u'git – na'siyatlanip ruwxsiysizliqtin' milliy qa'diryatlar u'stindeki hukimligin ornatiw qurallari bolip qaldi.

Globallassiw qubilisi turaqli tu'rde informatsiya menen baylanisli boladi. Qa'niygelerdin' pikirinshe, ha'zirgi waqitta informatsiya ekonomikanin' tiykarg'i deregine aylanbaqta. AQSH strategiyaliq izertlew institutinin' mag'lumatina bola, informatsiyao'nimine sariplang'an ha'r bir dollar, elektro – energetika tarawina jumsalq'an bir dollardan go're bir neshe on ese ko'p payda keltirer eken. Bul tek te ekonomikalig ta'repi, al onin' siyasi ta'repi bolsa, o'zinin'

jeke ma'pleri ushin ju'da' arzan, ju'da' qolayli jollar menen erisiw qurali spatinda qaralmaqta. Demek, informatsiya usili ha'm siyasiy, ha'm ekonomikalıq jaqtan ayrim ku'shlerdin' ma'plerine aynalıp atir. Sonin' ushında jan'a g'arezsiz ma'mleketlerdin' milliy qa'wipsizligin ta'minlewde siyasiy ekonomikalıq a'skeriy usillar menen birge, onin' informatsiyalıq ta'repleri barg'an sayin actual ma'selege aynalıp atirg'anlig'i anıq ko'zge taslanadi. Prezidentimiz I.A. Karimovtin' aytqanınday, informatsiya usili – yadroliq poligonlardanda qorqinishli usillarg'a aynalıp barmaqta. Egerde usi usilg'a ayriqsha diqqat qaratılmasa, ol barg'an sayin ku'sheyip bara beredi. Na'tiyjede, ayrim ku'shler qolında tiykarg'i "Qural" g'a aylanadi.

Ba'rkamal awladti "g'alabalıq ma'denyat" tan qorg'aw ushin olarg'a internettin' abzallıqlarina qosa, onin' ziyanlı ta'repleri boyınshada ken' tu'rde tu'sindirgen maqul. Globallasıw da'wirinde g'alaba xabar qurallari jan'asha tu'ste, jan'a usillarda islewi tiyis. Biraq, bul jan'alaniwlar milliy qa'diryatlardı, da'stu'rlerdi biykarlamawi kerek. Bizde barlıq u'rip a'detlerimiz, da'stu'rlerimiz ha'm qa'diryatlarımız a'dep ikramlılıq qag'iydalarımız ha'm insaniylik pa'ziyiletlerimiz uzaq tariyxtan ata babalarımızdan miyras bolip kelmekte. Olarg'a xiyanet etiw – milletke, otmishke, ata – babalarımızg'a, sonday – aq, ma'mlekettin' jarqin kelesheğine de qiyamet etiw menen ten'.

Jer sharında xalıqtın' ulıwma sanının' XXI asirdin' ortasına kelip 12-13mlrd adamg'a jetiwi shamalanbaqta. Globallasıw tu'rli xabarlar ideyalar ideologiyalar menen u'zliksiz baylanıslı. Globallasıw h'a'm tu'rli topılıslar axborat a'siri dep atalg'an XXI a'sirde birde bir ma'mleket yaki aymaqtın' rawajlanıwı jedel xabar almasıwsız ko'z aldın'a keltiriw qıyın. A'lbette insaniyattın' tariyxıy rawajlanıwı dawamında ja'miyet ma'lim bir forma h'a'm o'lsheimde xabar bilim almasıw tiykarında rawajlanıp kelgen. Globallasıwdın' unamsız ta'sirleri ma'mlekettin' milliy statusın qa'wip astına qoymakta. Milliy qa'diryatlar h'a'm u'rp a'detlerdi, ma'deniyatlardı buzbaqta, xa'tteki shan'araq o'mirine de, insannın' jeke o'mirine de kirip kelmekte. Sonlıqtanda jaslardın' informatsiya qa'wipsizligin ta'minlew ahmiyetli ma'sele bolip tabiladi.

Jaslarda informatsiya qa'wipsizligin ta'miyinlewshi faktorlarg'a to'mendegiler kiredi:

- ta'lim h'a'm ta'rbiyanı ma'mleket siyasatı da'rejesine ko'teriw, o'ytkeni Prezidentimiz İslam Karimov «Ta'limdi ta'rbiyadan, ta'rbiyanı ta'limnen ajıratıp bolmaydı»-dep aytqan edi.

- jaslarg'a tiyisli problemalardı basqıshpa basqısh sheship barıw miynetti bo'listiriw o'nim islep shıg'arıw miynet bazarın jen'illestiriw problemaların izbe-iz sheshiw na'tiyjesinde jaslardıń siyasiy h'a'm sotsiallıq iskerliginin' artıp barıwı

- sotsiyallıq ekonomikalıq xa'reketlerdin' ma'nis mazmunın jaslardıń problemasını sheshiwge qaratılǵ'anlıǵ'ın sheshiw mu'mkin.

Xabarlardın' tez pa't penen tarqalıwında en' aldı menen telekommunikatsiya qurallarının' ku'nnen ku'нге rawajlanıp baratırǵ'anlıǵ'ı a'xmiyetli rol oynaydı. «Informatsiya asiri»nin' o'zine ta'n talapları informatsiya ag'ımının' u'lkenligi menen belgilenedi. Xa'zirgi ku'nde telekommunikatsiya tarmakları arkalı uzatılutug'ın informatsiyalar xa'reketi jıldı eki esege artıp barmaqta. Bu'nday o'siw ma'lim bir qarama- qarsılıqlardı da keltirip shıg'aradı. Informatsiya ko'lemi h'a'm mazmu'nı arttı, informatsiya tarmaqlarında tutınıwshı ushın kereksiz bolǵ'an u'lken mug'dardag'ı informatsiyalar ja'mlengen. Na'tiyjede u'lken informatsiya rezervleri toplanǵ'an bolıwına qaramay adamlar fizikalıq h'a'mde texnik imkaniyatları sheklengenligi sebepli olardan u'nemli paydalana almaydı.

İnsaniyattın' keyingi rawajlanıw jılları Globallasıw sharayatın'da shaxslardıń sotsiallıq sanası joneltiriwshi maqsetleri ka'diriyatları du'nya qarası h'a'm aqır aqıbet onın' ja'miyet penen qarım qatnasında qanday o'zgerisler ju'z berip atırǵ'anlıǵ'ına baylanıslı. Globallasıwdın' insan h'a'mde postindustrial ja'miyetler turmısındag'ı ornı h'a'mde roli h'aqqında qaralar qa'liplespekte. Birakta bull protsesslerdin' insan oy pikiri h'a'mde manau'iy du'nyasına ta'siri ma'selesine jeterli da'rejede itibar beriwdi talap etedi. Globallasıw sharayatın'da insannın' oylawı h'a'mde ma'nawiy du'nyasında ju'z berip atırǵ'an o'zgerisler to'mendegi jag'daylar menen belgilenedi.

- Globallasıw shaxstı ka'liplestiriwshi ja'miyettin' ma'deniy manau'iy tarawlarına ta'sir o'tkerip ma'lim bir o'zgerislerdi alıp keledi, u'rp a'detler qa'diriyatlar sistemasına da xa'r tu'rli ta'sir etiwı mu'mkin.

- Globallasıw ta'sirinde ju'z berip atırg'an o'zgerisler insannın' manau'iy a'dep ikramlılıq psixologiyalıq kelbetine de u'lken ta'sir ko'rsetiwı mu'mkin h'a'm xa'zirgi zaman ja'miyetinin' kelbetinde ma'lim bir ta'rizde o'zgettiriwi mu'mkin.

-Globallasıwdın' u'namlı ta'repleri menen bir qatarda onın' ta'sirinde sotsiallıq h'a'm individual sanada destruktiv o'zgerisler de ju'z beredi. Bu'l jag'day individualizm, egoizm, egotsentrizm, insanparuarlıq faktorlarının' jemiriliwi tu'rmıstıg'ı ayırım maqsetlerdin' bu'zılıwı sıyaqlı jag'daylarda ko'rinedi.

- Xa'zirgi zaman globallasıw konseptsiyalarında avtorlardın' dıqqat itibarı insan iskerliginin' tu'rli tarawları sotsiallıq, ekonomikalıq, siyasiy h'a'm madeniy tarawlarına qaratılğan. Sotsiallıq muna'sebetlerdegi o'zgerisler insan du'nya qarasındag'ı o'zgerislerdin' na'tijesi ekenligi ayıp o'tilgen. Bul jag'day atırap, du'nya h'aqqındag'ı ta'sawırlar h'a'mde global shen'berde insanlar arasındag'ı muna'sebetler h'a'm o'z-ara baylanıslardı bah'alaw miyzanları sistemasın ja'nede teren'irek u'yreniw zaru'r. Bu'nnan tısqarı sotsiallıq turmıstın' insan tabiyatı talap h'a'm ıxtıyajlarınan u'zaklap baratırg'anlıg'ı h'a'mde ol insan manau'iy krizisinin' teren'lesip barıwına meyilligi ma'selesı jeterli da'rejede u'yrenilmegenligi menen de belgilenedi.

IDEOLOGIYALIQ IMMUNITET, MAZMUN-MA'NISI

Xa'zirgi da'wirde jaxa'nde ju'z berip atırg'an ekonomikalıq siyasiy protsessler ta'sirinde global informatsiyalasıwdın' ja'nede au'ır u'namsız aqıbetleri ko'zge ko'rinbekte. Bul barada N. Umarova bılay dep jazadı: «Informatsiyatı rawajlanıw ku'shendesine aylantırıp atırg'an kushlerde jok emes. Informatsiyalastırıp protsesslerinin' u'namlı ta'repleri menen bir qatarda informatsiya tarawındag'ı jetiskenliklerden jaman niyetlerde paydalanıw kawpi de

tuwılmaқта. Bunda informatsiya ta jaxa'nde tınıshlıq h'a'm ka'wipsizlikti ta'miynlew ma'mleketlerdin' suveren ten'ligi faktorlarına a'mel kılıw kelispewshiliklerdi tınısh jol menen sheshiw ku'shten paydalanbaw, ishki islerine aralaspaw, insan xu'qıqı h'a'm erkinliklerin xu'rmet kılıw sıyaqlı maqsetlerge qarama qarsı ra'wishte paydalanılmaқта»

Ekspertlerdin' pikirine ko're 1998-jıldan baslap «Bi-Bi-Si» «Reyter» sıyaqlı shet el g'alaba xabar ku'ralları internettegi siyasiy saytlarda GMDA ma'mleketlerine qarsı informatsiyalar intensiv ra'wishte, xalıq qatlamlarına differentsial tiykarda tarqatılıp ju'mıslar sistemalastırılmaқта.

Informatsiya qa'wipsizligin ta'miynleuge waktın'da itibar qaratpag'an ayırım ma'mleketlerde «demokratiyalıq tolqınlar»dın' «xalıslıq informatsiya jandasıwı» na'tiyjesinde siyasiy ta'sir ko'rsetedi. Intensiv alıp barılıg'an informatsiya xu'riji na'tiyjesinde ja'ma'a'tshilik sanasında xu'kimet ma'mleketke qarsı narazılıq keypiyatı ka'liplestiriledi. Informatsiya xu'riji ta'sirinde Gruziyada «Atir gul», Ukrainada «Oranjevaya revolyutsiya», Qırq'ızstanda «Lala revolyutsiyasın» a'melge asırıwg'a qolaylı siyasiy h'a'mde sotsiallıq sharayat jaratıldı.

Informatsiya hu'jiminin' talıqlanıwına itibar qaratılsa to'mendegilerdi ko'riw mu'mkin.

1. Ma'mlekette alıp barılıp atırg'an barlıq protsessler dezinformatsiya ja'rdeminde buzıp talqın etiledi h'a'm ma'mleketke qarsı barlıq qurallar ja'rdeminde tarqatıladı.

2. Xalıqtın' sanasına siyasiy biyparwalıq h'a'mde itibarsızlıq en' tiykarg'ısı ma'mleketke qarsı keypiyat h'a'm narazılıq qa'liplestiriledi h'a'm sistemalı rawajlandırıladi.

3. Sırtqı ku'shlerdin' tiu'ridan tiu'rı ja'rdeminde qıska waqıt ishinde mag'lıwmatı sayız narkotikqa bag'mıshlı bolg'an jaslardan ibarat «demokratiya ta'repdarları» qa'liplesedi.

4. G'MDA dag'ı jetekshi ma'mleketlerdin' ayırım informatsiya quralları batıstın' belgili g'alaba xabar quralları internet saytlarında dizinformatsion materiallar tez pa't penen intensiv efirge uzatıladı. Du'nya ko'leminde millionlap

adamlar xalqaralıq sho'lkemler, ma'mleketler, ayırım xaқиyqıy emes h'a'm jalg'an xabarlarg'a isentiriledi.

Aytıp o'tiw kerek Globallasıw ken' qushak jayg'an du'nyadag'ı integratsiyalasıw protsesslerdin' kusheyiwı trans milliy korporatsiyalar h'a'mde informatsiya tarqatıw tarmaqları ma'mleketler aralıq shegaralarg'a qaramay «milliy ma'mleket xa'zirgi da'wirdin' giosiyasiy birligin quraydı h'a'mde ma'mleketler xa'r qashang'ıday xalqaralıq muna'sebetlerdi bir - biri menen baylanısqa kirisetug'in h'a'm bir - birine ma'lim bir muna'sebette bolatug'in subektleri bolıp qalmaqta. Ayırıqsha aling'an ma'mleket ma'lim bolg'anın'day o'z pu'xaraları ushın sponsr h'a'm korg'awshı wazıypasın atqaradı. Sonın' ushın xa'r qanday ma'mleketin' tiykarg'ı maqseti o'zin o'zinin' birligin h'a'mde jasau maka'nın saqlaw h'a'mde milliy ma'plerin korg'awdan ibarat».

Globallasıw problemalarına tu'rli tarawlar boyınsha jandasıw h'a'mde talıqlaular bir birin inkar etpeydi. Kerisinshe olar bir biri menen uzliksiz baylanıslı. O'ytkeni Globallasıw insan h'a'mde ja'miyet turmısınin' barlıq tarawların qamrap alg'an protsess. Ol obektiv protsess sıpatın'da a'weli jaxa'n ekonomikasınin' tu'rli tarawları ortasında kusheyip baratırğ'an baylanıstı sawlelentiredi.

Bu'gingi ku'ni jaslarımız tek oqıw orınlarında g'ana emes al radio, televidenie, baspa soz, internet sıyaqlı qurallar arqalıda da ma'limleme h'a'm mag'lıwmatlardı almaqta. Jaxa'n ma'limleme maydanı barg'an sayın ken'eyip baratırğ'an sonday bir sharayatta balalarımızdın' sanasın tek orap shırmap buni oqıma buni ko'rme dep bir ta'repleme tarbiya beriw, olardıń atırıpın temir diywal menen orap alıw zaman talabına tuwrı kelmeydi.

Solay eken biz ma'mleketimizdin' keleshegin o'z kabımızg'a oralıp kalg'an xalda emes ulıwma insanıy h'a'mde demokratiyalıq qa'diriyatlardı teren' o'zlestirgen xalda ko'z aldımızg'a keltiremiz. Biz keleshegimizdi rawajlang'an ma'mleketler ta'jriybesinen paydalanıp ma'mleket h'a'mde ja'miyet basqarıwın erkinlestiriw, insan xu'qıq h'a'mde erkinliklerin pikirler ren'be ren'ligin o'z turmısımızg'a ja'nede engiziwdi ko'remiz.

Juwmaqlap aytqanda jaslarımızdın ruuxiy du'nyasında boslıq payda bolmawı ushın olardın qa'lbı h'a'mde sanasında salamat tu'rmısı ta'rızın milliy h'a'mde ulıwma milliy qa'diriyatlarg'a, u'rp a'detlerge xu'rmet izzet sezimin, balalıq paytınan baslap qa'liplestirip barıwımız za'ru'r.

Sonı umıtpawımız kerek, bu'gingi ku'ni insan ma'nawiyatına qarsı bag'darlang'an bir karag'anın'da biz ushın arızmas na'rse bolıp tuyiletug'ın kishkene xabarda ma'limleme du'nyasındag'ı Globallasıw jedelinen ku'sh alıp ko'zge ko'rinbeytug'ın, biraq zıyanın h'esh na'rse menen qaplap bolmaytug'ın u'lken za'rar keltiriliwi mu'mkin.

Prezidentimizdın ko'rsetkenindey "h'a'zirgi ku'nde diniy ekstremizm ideologiyasına, qoparıwshılıq-terrorshılıqqa qarsı baslı wazıypa-xalıq arasında, a'sirese, jaslar menen alıp barılatug'ın u'git-na'siyat h'a'm ta'rbiyalıq islerdi izshil, teren' oylanılğ'an sistema tiykarında sho'lkemlestiriw h'a'm olardın ta'sirshen'ligin keskin ku'sheytıwdı bu'gin basımızdan keshirip atırg'an turmıstın o'zi talap etpekte».

Jaslarımızdın ka'mil insanlar etip ta'rbiyalaw, olarda bilimli bolıwg'a ıqlas oyatıw, h'a'm ma'nawiy jaqtan, h'a'm fizikalıq jaqtan salamat etip jetilistiriw h'a'r birimizdın wazıypamız. Turmısqa kirip kiyatırg'an jas a'wladtan ka'siplik teren' bilim h'a'm ko'nligiwlerge iye bolıw menen birge siyasiy sawatlı, ja'ne ma'deniyatlı, barlıq ma'selelerdi sheshiwde sezgir h'a'm qırag'ı insanlar bolıwların h'a'zirgi zaman talap etpekte. Ha'r qıylı sebepler menen jat ideyalardın qarmag'ına ilinip qalg'anlardı da tuwrı jolg'a salıwdı ja'miyetimiz og'ada a'h'miyetli wazıypa dep esaplaydı. O'ytkeni, olarda Prezidentimiz aytqanıday, bizin' shan'arag'ımızdın perzenti. Sonlıqtan jaslarımızda du'nyalıq h'a'm diniy ilimler h'aqqında durıs pikirlerdi qa'liplestiriw menen birge, olarda diniy ekstremizmdi h'a'm fundamentalizmdi qabil etiwshilik sezimlerin ideologiyalıq immunitetti payda etiw, olardı joqarı ma'nawiyat h'a'm ma'ripatqa qaray bag'darlaw bizin' xalqımız aldındag'ı a'diwli minnetimiz, parızımız h'a'm qarızımız bolıp qaladı.

Qadag'alaw ushin sorawlar:

1. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar degende neni tu'sinesiz?
2. Ha'zirgi globallasiw da'wirinde ba'rkamal a'wlad ta'rbiyasinda informatsiyaliq qa'wipler ma'selesini haqqinda nelerdi bilesiz?
3. Ideologiyaliq immunitet, mazmun-ma'nisi qanday?

A'debiyatlar:

1. Жўраев Н. Халқаро терроризм ва минтақавий можаролар. – Т.:Маънавият, 2001.
2. Жўраев Т. Миллий давлатчилик ва хавфсизлик. –Т.:“Академия”, 2007.
3. Ислом Каримов асарлари асосида талаба-ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг асосий тамойиллари. -Т.: 1998.
4. Ишмухамедов Р., Абдукодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). – Т.: “Истеъдод” жамғармаси, 2008.
5. Ишмухамедов Р., Абдукодиров А., Пардаев А. Тарбияда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). – Т.: “Истеъдод” жамғармаси, 2009.

3-TEMA: Bu'gingi ku'ndegi globallasiw protsestleri ha'm ideologiyaliq mashqalalar

Joba:

- 1. Globallasiw ha'm ideologiyaliq mashqalalar**
- 2. Bu'gingi ku'ndegi globallasiw protsestleri, onin' unamli ha'm unamsiz a'qibetleri**
- 3. Ideologiyaliq mashqalalar ha'm oni sheshiw jollari**

Tayanish so'zler: ideya, ideologiya, globallasiw, flyuralizm, demokratiya, do'retiwshi ideyalar, buzg'inshi ideyalar, ba'rkamal a'wlad, informatsiyaliq qa'wipler, ta'lim-ta'rbiya

GLOBALLASIW HA'M IDEOLOGİYALIQ MASHQALALAR

Bu'gin biz tez pa'tler menen o'zgerip baratirg'an insaniyat h'a'zirge shekem basinan keshirgen da'wirlerden tu'pkilikli parıqlanaturg'in ku'ta' jedel h'a'm quramalı bir zamanda jasamaqtamız. Kimdur onı joqarı texnologiyalar zamanı dese, kimlerdur oy pikir intellekt da'wiri sıpatın'da ta'riyplemekte. Lekin, ko'pshiliktin' sanasında bul da'wir globallasıw da'wiri sıpatın'da ta'sir payda etpekte. Globallasıw tu'sinigi latin'sha "Globus"-shar, jer sharı ma'nisin an'latadı. Globallasıw ataması da'slep, amerikalı alım T. Levittin' 1983-jılı «Garvard biznes revyu» jurnalında ja'riyalangan maqalasında tilge alingan edi. 1985-jılda tanıqlı amerikalı alım R. Robertson "Globalization" tu'sinigin ilimiy qollanıwg'a kirgizdi. Bul tu'sinik, adamlar sanasında jer sharının' tarayıwı h'a'm du'nyanın' birgelikli ta'rizde an'lanıwın sa'wlelendirip, du'nyanın' birlesiwı h'a'mde adamlar ortasındag'ı o'z-ara qatnasıqlardıń ku'sheyiwin sa'wlelendirgen protsess sıpatın'da talıqlanadı. Globallasıw protsessi turmısımızg'a barg'an sayın tez h'a'm teren' kirip kiyatirg'anının' tiykarg'ı faktori h'a'm sebebi jo'ninde aytkanda, bu'gingi ku'ni xa'r qanday ma'mlekettin' progressi h'a'm rawajlanıwı tek jaqın h'a'm uzaq qon'sılas ma'mleketler menen g'ana emes, al, ja'xa'n ko'leminde basqa region h'a'm aymaqlar menen tıg'ız baylanısıp barmaqta. Birde bir ma'mlekettin' bul protsessten shette turıwı unamlı na'tiyjelerge alıp kelmeydi. Xa'r

qanday sotsialliq xa'diysenin' unamlı h'a'm unamsız ta'repi bolg'anın'day, globallasıw protsessi de bunnan shette qalmaydı. Xa'zirgi waqıtta onın' og'ada o'tkir h'a'm kem qamtıwlı ta'sirin derlik barlıq tarawlarda ko'riw mu'mkin. A'sirese ma'mleketler h'a'm xalıqlar ortasındag'ı integratsiya h'a'm birge islesiw baylanıslarının' ku'sheyiwı, sırt el investitsiyaları kapital h'a'm tovarlar jumısshı ku'shinin' erkin xa'reketi ushın qolaylı sha'rayatlardıń payda bolıwı, ko'plep jan'a jumıs orınlarının' jaratılıwı, zamanago'y kommunikatsiya h'a'm ma'limleme texnologiyalarının' ilim, pa'n jetiskenliklerinin' tez pa't penen tarqalıwı tu'rli qa'diriyatlardıń ulıwma adamgershilik negizinde u'ylesiwi, tsivilizatsiyalar aralıq qatnasıqtın' jan'asha sapag'a eniwi, ekologiyalıq apatlar paytın'da o'z ara ja'rdem ko'rsetiw imkaniyatlarının' artıwı, bulardıń ba'rshesine globallasıw protsessi sebebli erisilip atırlg'anı ta'biyiy.

Ha'zirgi da'wirde en' da'slep ma'limleme shegaralarının' saplastırılıwında o'zin ko'rsetip atırg'an globallasıw sha'rayatında h'a'm bir waqıtları xalıq aralıq qatnasıqlar mazmunın belgilep eki qarama-qarsı ku'sh-sotsializm h'a'm kapitalizm arasındag'ı o'z-ara gu'restin' toqtawı na'tiyjesinde ekstremizm h'a'm terrorism ma'mleketlerdin', aymaqlardıń h'a'm ulıwma du'nya ju'zi qa'wipsizligine tiykarg'ı qa'wip sıpatında birinshi oring'a shıqtı. Qoparıwshılıq h'a'reketlerinin' h'a'r tu'rli ko'rinislerin o'z ishine alg'an infrastrukturanı qa'liplestirgen h'a'm rawajlandırg'an usı eki ko'z-qaras arasındag'ı gu'res h'a'zirgi waqıtta h'a'r qıylı ku'shlerdi birlestirgen ko'p polyuslı du'nyanın' usı infrastrukturasına qarsı gu'resindey ko'riniske iye bolmaqta.

Bu'gingi globallasıw a'sirinde informatsiyag'a bolg'an talap ku'sheyip atırg'anlig'in esapqa aliw kerek. Solay eken, halis ha'm haqiyqiy xabardi tarqatiw, xalıqtın' talabin qanaaqtlandiriw bu'gingi ku'nde a'hmiyetli esaplanadi. Watanlasimiz ullı alim Abu Rayxan Beruniy: "xabar tarqatiwshılar sebepli shnliqta jalg'an tu'ske eniwi mu'mkin. Sebebi informatsiya arqali ha'r tu'rli xalıqlar arasında talas tartis ko'p", degen edi. Bunnan on a'sir aldın aytilg'an haqiyqiy so'z informatsiya tartisi ha'wij alg'an bu'gingi ku'nde siyasiy protsesslerdin' ma'nis ha'm tiykarg'i sebeplerin teren' an'law a'tirapimizda bolip atırg'an waqiyalar

haqqida haqiqiy mag'liwmatlarga iye boiw, ha'r qanday halis emes, informatsiya tartislari shen'berinde ren'li revolyutsiya, demonstratsiya jatirg'anin xaliqqa, en' aldi menen jaslarga tu'sindiriwde G'XQnin' orni h'm ta'sir etiw ku'shi a'hmiyetli ekenligin ko'rsetedi.

Goballasqan bu'gingi du'nyada, a'sirese, ruwxiy qa'wipke, jaslar sanasin iyelwge bag'darlang'an informatsiyaliq basim barg'an sayin ku'sheyip hesh pa'seymey atir. Bunday ku'shler tu'rli usillardan paydalanip, jalg'an xabarlar tarqatip, ja'miyetylik sanani monipulyatsiyalap, milliy ma'deniy qa'diryatlarimizdi ayaq asti etip, mintalitetimizge pu'tkilley jat qa'diryatlardi u'git na'siyatlap, xaliqtin' tarixyiy esteliklerin buziwg'a ha'm o'zgeriwige, kiberterrorizmdi ken' tarqatiwg'a uriinbaqta.

Biz qanday ja'miyet qurip atirmiz "a'rezsizlik jillarında formalanıw jolına kirgen milliy g'a'rezsizlik ideologiyası xalqımızdın' a'sirlik u'rp-a'det h'a'm qa'diryatların, milliy o'zligimizdi o'zinde o'zlestirip, olardı ulıwma insanıy qa'diryatlar, du'nya tsivilizatsiyası jen'isleri h'a'mde joqarı rawajlang'an ideyalar menen bayıtıp, ma'mleketimiz o'z aldına qoyg'an arziw maqset h'a'm wazıypaların anıq - rawshan ko'rsetedi. Onın' qatnasları h'a'r bir watanımız biz qanday ja'miyet, qanday ma'mleket, qanday dizim qurmaqtamız, onın' ishki ekonomikalıq, siyasiy - ruwxıy tiykarları nelerden ibarat, degen sorawlarg'a juwap taba aladı. Ma'mleketimiz basshısı İslam Karimovtın' «O'zbekstannın' o'z g'a'rezsizlik h'a'm rawajlanıw jolı», «Wzbekiston buyuk kelajak sari», «Wzbekiston XXI asrga intilmoqda» sıyaqlı shıg'armalarında h'a'mde ko'plep maruza h'a'm nuqtalarında O'zbekstan xalqı qanday maqsetke qaray intilip atirg'anı, qanday ja'miyet qurg'anı ilimiy tiykarda ken' h'a'm jan - jaqlama jaratıp berilgen.

BU'GINGI KU'NDEGI GLOBALLASIW PROTSESTLERI, ONIN'

UNAMLI HA'M UNAMSIZ A'QIBETLERI

Prezidentimizdin' «O'zbekstan XXI asrga intilmoqda» shıg'armasında g'a'rezsiz rawajlanıw jillarında arttırılğ'an ta'jiriybelerge tayang'an h'alda, sobiq sovet du'ziminin' aqır asoratlariga qaramay, jurtımız u'lken rawajlanıw jolı,

O'zbekstan jan'a a'sirge qanday jobalar menen kirip baratirg'anı tiykarlanadı. Jurtımızda ma'ni -sırlarına qaray pu'tkilley jan'a ja'miyet qurıw h'a'm XXI a'sirdin' da'slepki jıllarına go'zlngen rawajlanıw strategiyasının' turaqlı bag'ıtları ko'retip berilgen.

Belgili, biz qanady ja'miyet qurıp atırımız, degen ma'sele g'a'rezsizlikke eriskenimizden berli en' joqarg'ı a'h'miyet ka'sip etip kelmekte. Bul ma'sele Prezidentimizdin' berilgen shıg'armasında aynıqsa o'zinin' tugal h'a'm quramalı ma'nisin taptı. Onda qurılajaq jan'a ja'miyettin' ilimiy - filosofiyalıq kontsepsiyası, ja'miyet o'mirin tu'pten islog etiwden na'wbettegi strategik wazıypaları tiykarlap berilgen. Sol ma'selelerdi bejeriw milliy g'a'rezsizlik ideyasının' en' a'h'miyetli bolg'an maqsetlerin belgileydi h'a'm bul maqsetlerge jetiwge xızmet qıladı.

Bizin' bas strategik maqsetimiz - azat h'a'm abat Watan, erkin h'a'm erkin o'mir, bazar ekonomikasına tiykarlang'an erkin demokratik ja'miyet qurıw. Bazar ekonomikasın, en' aldın, ko'p mu'likshilikke h'a'm olar ortasındag'ı konkurensiyag'a tayanadı. Onda mu'liktin' h'a'mme nızamıy ta'replerin ten' h'uqıqqa iye bolıp, bul h'uqıq ma'mleket ta'repinen kepillik beriledi. Ekonomikalıq rawajlanıwdı bazardag'ı talap h'a'm mira'tnama jolg'a saladı h'a'm basqara baslaydı. Onı oraydan turıp basqarıwg'a, qa'rejet h'a'm fontlardı jobalar taxsımlashga ilaj qalmaydı. Sobih' sotsialistik ma'mleketlerdin' ta'jiriybesi sonı ko'rsetedi, oraydan turıp basqarılatug'ın jobalı ekonomika aqır - aqıbette ba'ribir kriziske ushıraydı.

Ko'p mu'lshilikke tiykarlang'an bazar ekonomikasın ja'riyalaw arqalı ma'mleketimizde jasaytug'ın ba'rshe insanlar ushın milleti, tili h'a'm dininen qanday bolıwına qaramastan, mina'sip o'mir sharayatın jaratıp beriw, rawajlang'an demokratik ma'mleketlerdegi sıyaqlı kepillik berilgen turmıs da'rejesi h'a'm erkinliklerin ta'miyinlew - ma'mleketimiz siyasatının' mazmun - mah'iyatı ma'nisin tabadı.

Lekin bazar ekonomikası mu'na'sebetlerine o'tiw h'a'm olardı ta'jriybede joriy qılıwdın' tayar andozasi joq. Bul barısta biz h'a'tte jah'andag'ı en' joqarı

rawajlang'an ma'mleketler ta'jriybesin h'a'm ashıqtan - ashıq qollay almas edik. Sebebi bizin' ma'mleketimiz ekonomikasının' quramalı du'zilisi, qazılma baylıqları h'a'm ıqlım sharayati, ta'biyg'iy resursları, xalqımızdın' mentaliteti, ah'oli quramı h'a'm o'siwi birde ma'mlekettikine uqsamaydı. Basqa ma'mleketlerde jaqsı na'tiyje beretug'in rawajlanıw modeli bizde h'esh qanday na'tiyje bermesligi yaki teskerinshe inqirozni ja'nede shuqırlastırıwı mu'mkin edi. (ma'selen ayırım h'amdwstlik ma'mleketlerdin' shok terapiyası usılın qollap, qıyın jag'dayg'a tu'sip qalg'anın eslen'). Sol sebepli xalqımız irodası menen tan'lap alıng'an h'a'm o'zimizge ta'n rawajlanıw bul - ijtimoiy larzalarsız, inh'ilobiy sekiriwlersiz, tadrijiy ta'rizde alg'a barıwdı soqqı etetug'in jollar. Milliy g'a'rezsizlik ideyası sol jolda puqaralarda puqaralardı birlestiredi, yaqdil h'a'm birgepikir bolıwına xızmet qıladı. Ja'miyet rawajlanıwdın' turaqlılıq bag'ıtın belgilep alıp, tiykarg'ı ku'sh h'a'm imkaniyatların bir jag'a toplap, aldın tap sol turaqlı bag'ıtı boyınsha rawajlanıwdı ta'miyinlew, isloh'atlardı basqışpa - basqışpa a'melge asırıw arqalı bazar qatnasıqlarına tiykarlang'an demokratik a'dil ja'miyet qurıw O'zbekstan tan'lag'an joldın' ma'ni - mazmunın quraydı.

Jas a'wladın' 90%in tiykarg'i informatsiya deregi sipatında "o'rmeshek tori" dep atalg'an interenet tarmag'ına mu'ra'ja't etpekte. A'llette, bul qolaylı informatsiyalıq tarmaq, qa'legen informatsiyani ha'p zamatta tabiw ha'm du'nyanın' arg'i sheti menen baylanisiwi mu'mkin. Sonin' menen birge, zamanago'y informatsiya – komunikatsiya texnologiyalarinin' bul heksiz inaminan buziq niyette paydalaniwshilar sani ko'beyip baratirg'anına ko'z junip qaray almaymiz. 49% kompyuter oynlari zorliq ha'm jawizliqti tarqatadi, 42% balalar h'm jas o'spirimler onlayn sislemasi arqali tarqatilatug'in pornografiya ta'sirinde pu'tkilley berilip ketken. Xaliq araliq ekspertler du'nyada 38% bala zorliq zombiliq ruwxindag'i saytlardi, 26% bala milletshilik harakterindeki veb saytlardi ko'retug'inlig'i aniqlang'an.

O'zbekistanda internetten paydalaniwshilar sani 10 milliong'a jaqinlasip qaldi, olardin' ko'bisi jaslar ekenlgin esapqa alsaq bul jag'day ha'mmemizdi ja'ne de sergek ha'm qirarli bolıwg'a shaqiradi.

Ja'ha'ndegi xojaliq – konomikaliq bylanislardin' globballasiwi, megratsiyaliq ag'implardin' ku'sheyiwi, ja'ha'n bazarina trans milliy jinayatshiliqtin' jedel kiriwi ko'plegen ellerdi “adam sawdasi” dep atalatug'in mashqalag'a duwshar etti.

BMSH mag'liwmatlari boyinsha xaliq araliq jinayatshi toparlar adam sawdasinan jilina 32 mlrd. dollardan artiq payda aladi. Bu'gingi ku'nde du'nyada 27 mlliong'a jaqin adam qulliq da'rejesinde ju'z, jilina 4 milliong'a jaqin adam qul da'rejesinde satiladi ha'm satip alinadi, solardin' ishinen 1,2 million bala adam sawdasinin' qurbanina aylanbaqta.

Ma'selenin' barliq eller ushin aktuallig'ina to'mendegi ko'rsetkishler de missal bola aladi. Tariyxiy derekler Afrika ha'm basqa da jerlerden Amerika kontinentine 400 jil ishinde 12 millionnan artiq adam qul etip alip basrilg'anlig'i ko'rsetiledi. Al keyingi 30 jildin' ishinde tek Aziyanin' o'zinde milliong'a jaqin hayal-qizlar ha'm balalar qulshiliqqa satilg'an.

IDEOLOGIYALIQ MASHQALALAR HA'M ONI SHESHIW JOLLARI

XXI a'sirdi axborot a'siri, axborot texnologiyalari a'siri dep ataw ken' en jaymaqta. Sebebi, a'sirimizde ken' ko'lemde ha'm tezlik penen tarqalip atirg'an informaciyalar insannin' qa'lewlerin, talg'amin o'zgerttiriwi, pikirine ta'sir qiliwi mu'mkin. Ta'n aliw kerek, ko'rilip atirg'an seriallardan baslap balalarg'a aytip berilip atirg'an erteklerge shekem, ha'tteki oqig'an kitaplarimiz da qandaydur ideyalogiyaliq ta'sirge iye – olarda belgili ideyalar jatadi. Bul halat “En' tiykarg'i zatti ko'z benen ilip bolmaydi” degen pikirdi ja'ne bir ret tastiyoqlaydi. Bunday ko'zge ko'rinbes qu'diretli u'git-na'siyat ku'shleri adamdi ha'mme jerde ha'm ha'r ku'ni qorshap turadi. Bul ku'shlerdin' maqseti – insandi negedur isendiriw, negedur u'ndew, negedur awdiriw. Isbilermen o'nimin reklama qilip, oni satip aliwg'a shaqiradi. Diniy a'rbaplar o'z dinine siyiniwg'a shaqiradi. Xaliq araliq maydanda ayirim ma'mleketler o'zinin' “u'lken ag'a” ekenin uqtiirwg'a ha'reket qiladi. Biraq tiyinnin' arqa ta'repi de boladi-g'o. Eger sol o'z o'nimin maqtap atirg'an isbilermen temeki satip atirg'an bolsa she? Onin' ziyani haqqinda adamlarg'a kim xabarlaydi? Eger sol dindar haqiqiy din shette qalip, ma'mleket

du'zimin awdariwg'a shaqirip atirg'an bolsa she? Bunday buzg'inshiliqlardan xaliqti kim qaytaradi? Yaki dunyada "u'lken ag'alar"din' qolinan uslap bolmaytug'inlig'in, g'arezsiz adim qoyiw kerekligin kim tusindiredi? Bul siyaqli u'git-na'siyatti yaki keru u'git-na'siyatti kim sho'lkemlestiriwi kerek?

Bu'gingi ku'nde rawajlang'an ma'mleketler qu'diretli u'git-na'siyat sistemasina iye boliwg'a talpinip atirg'anlig'in ayiriqsha atap o'tiw lazim. Misali, o'z iskerliginin' u'git-na'siyatina AQSH hu'kimeti jilina 2,5 mlrd dollar sariplawi biykarg'a bolmasa kerek. Franciya hu'kimeti de o'z siyasatin xaliqqa tu'sindiriw jumislarina jilina 100 mln frankti biykarg'a sariplap atirg'an joq shig'ar? Bul magliwmatlar u'git-na'siyat tek dinde emes, bizneste a'hmiyetliligi ba'lkim siyasatta da, ma'na'wi-ag'artiwshiliq jumislarda da ayiriqsha a'hmiyetke iye ekenligin ko'rsetedi. Demek, rawajlang'an demokratik ma'mleketler de ideyalogiyaliq iskerlikten sira' waz keshpegen.

Puxta islep shig'ilg'an strategik bag'dar ma'mleketin' keleshegin belgileydi. O'zbekstannin' strategik maqsetleri Islam Karimovtin' bir qansha, solardan, "O'zbekstan XXI a'sirge talpinbaqta ", "Joqari ma'na'wiyat – jen'ilmes ku'sh" shig'armalarinda belgilep berilgen. Usi maqsetlerge qaray insanalardi bag'darlaw olardi ideyalar formasinda sin'diriw za'ru'rigin keltirip shig'aradi.

O'zbekstanda a'melge asirilip atirg'an tu'p o'zgerislerdin' tag'diri, so'zsiz, ha'r bir puqara, anig'iragi insannin' aktivligine baylanisli. Bul bolsa reformalardin' a'hmiyetin xaliqqa tu'sindiriwdi talap qiladi. Sonin' ushin rawajlang'an ma'mleketlerde ideyalogiyanin' u'git-na'siyati hu'kimet siyasatinin' tiykarin quraydi. Ma'mleketin' bas reformator ekenligi de O'zbekstan hu'kimetinin' siyasatin arnawli na'siyatlawdi talap etedi. Bunday u'git-na'siyat ilajlarinin' "ideyalogiyaliq tiykarda ta'miyenlew"ge xizmet qiladi.

O'zbekstan turmisindag'i o'zgerisler insanalr sanasinda da u'lken o'zgerisler qiliwdi talap etedi. O'tiw da'wirinde ha'r qanday ma'mleket jan'a zaman adamin tarbiyalaw haqqinda qayg'iriwi ta'biyiy. Demek, O'zbekstanda da "ka'mil insan" ideyasinda ta'riyiplengen shaxsqa mas sipatlarin puqaralarg'a engiziw waziypasi

turadi. “Puqaraliq ta’rbiya”ni bunday ta’rbiyalaw ideyalogiyaliq siyasattin’ tiykarin quraydi.

O’zbekstanda jas a’wladti jan’asha pikirlewge, siyasiy aktivligin bag’darlawg’a, olardi g’arezsizlik ideyalarina sadıq qilip ta’rbiyalaw waziypalari basqishpa-basqish ra’wishte a’melge asirilmaqta. Globallasıw processinde siyasiy ha’m psixologik ko’rsetkishlerdin’ pu’tkilley o’zgeriwi jaslardin’ axborot qa’wipsizligin ta’miyinlewdin’ a’hmıyetliligın ko’rsetedi.

Qa’wıpti seziw ha’m og’an qarsi gu’resiw qurilmalari – shaxstin’ o’zin-o’zi an’law processinde qa’liplesedi. Jaslarda shaxsiy pikir, dunyag’a ko’z-qaras qa’lipsekennen keyin g’ana analiz ha’m kritikaliq pikirlew payda boladi.

Jaslar o’zinin’ siyasiy koncepsiyasin g’arezsiz ra’wishte tuwri qa’liplestiriwde, siyasiy processlerdi aniq qamtiy aliwında ha’m analiz qila aliwda, ma’nisin tu’siniwında – ha’reketleniw koncepsiyasi qa’liplesedi. Ma’mlekettin’ ekonomikalıq, ijtimoiy, ma’deniy siyasattin’ qa’nshellı tuwri h’a’m na’tiyjeli a’melge asırılıwın ko’p ta’repten tu’rli buwında g’ı tashkilotchi - atqarıwshılarg’a baylanıslı. Olardin’ ka’siplik tayarlıqları qa’nshellı ba’lend bolsa, o’z waziypaların qa’nshellı h’adal h’a’m h’u’jdanlıq penen atqarsa, isler sonsha alg’a ketedi, ku’ndelik ma’seleler tezrek sheshiledi. Bul jag’day adamlardin’ keypiyatına h’a’m olardin’ ma’mleket idoralarına mu’na’sibetine na’tiyjeli ta’sir ko’rsetedi. Sonda ja’miyette o’z-ara isenim bekkemleydi, ijtimoiy - siyasiy, ruwxıy-axloqiy sharayat jaqsılanadı. Watan su’yiwshilik h’a’m milliy ideyag’a sadıqlıq basshının’ iskerligin, izleniwlerin joqarı ma’ni-mazmun menen toltıradı. Ol jolında ushıraytug’ın qıyınshılıqlardı, ayrım bir adamsızlıqlardı psixologik jaqtan an’satraq jen’edi, tu’skinlikke tu’speydi, tabıslardan esen’kiremeydi. Ol o’z iskerligine h’a’m ja’miyeti erisken tabıslar h’a’mme waqt en’ joqarı mezonlar menen birgelesip, onda tanh’idıy bah’a beredi. Ol en’ ilg’or ta’jriybelerin ko’zlep jumı ju’ritedi, olardı ja’miyeti iskerligi joriy etiwge urnadı. Watan su’yiwshilik h’a’m milliy ideyag’a sadıqlıq onın’ ku’shine ku’sh, tashabbusına tushubbus qosadı, onı h’aqıqiy pidayıg’a aylantıradı.

Basshi adam tek g'ana sho'lkemlestirish, balki tarbiyasi h'a'm boluvi lazim. Sol sebepli Watan su'yuwshilik h'a'm milliy ideyag'a sadıqlıq qa'siyetleri olardin' o'z ja'miyetine tuwri ta'rbiyalawda, onı joqarı omillarg'a jetkeriwge basshıg'a ja'rdem beredi. Watan su'yuwshilik h'a'm milliy ideyag'a sadıqlıq bar jayda is jaqpasqa, urılıqqa, da'mego'ylikke, ma'h'a'lliyshılıq, toparbazlıq, urıq-aymaqshılıq h'a'm basqa salbiy illetler ulıwma orın bolmaydı.

Bul tu'rli buwin basshılarının' kadrlardı tan'law, jay-jayına qoyıw barısında o'z basımshalıqlardın', noh'alislardın' ko'p ta'repten aldın-aladı yaki kadrlardı olardın' o'z basshılıg'ınan, tu'rli tasodiflardan qorg'aydı. Oshkaralik tamoyilin qollaw, ayrim soh'alarda konkurs - tan'law tiykarında lawazımg'a usınıw, tan'lanıp atırg'an kadr ayrim waqıtları sho'lkemnin' pikirin u'yreniw h'a'm sol sıyaqlı jıynalıslar h'a'm kadrlar tan'law mexanizmin takomillashtirishga, binobarin, jan'a ja'miyet qurıwg'a tezlestiriwge xızmet qıladı.

Ekonomikanin' globallasiwi sha'rayatlarında adam sawdasi formasında tu's aliwi mu'mkin bolg'an puqaralardin' nizamsız migratsiyasi mashqalasi menen keskin gu'res alıp bariw sharalari, misali, "G'MDAg'a ag'za ma'mleketlerdin' nizamsız megratiyag'a qarsi gu'res boyınsha birge islesiwı haqqındag'i kelisimge qosiliwi haqqında" g'i nizamdi orınlaw boyınsha O'zbekistan Respublikasi ta'repinen na'tiyjeli jumislar alıp barılmaqta. Bul tarawda milliy g'alaba xabar qurallarının' ro'li ju'da' u'lken ekenligin ayriqsha atap ko'rsetiw orınli boladi.

Qadag'alaw ushin sorawlar:

1. Globallasiw ha'm ideologiyaliq mashqalalar degende nelerdi tu'sinesiz?
2. Bu'gingi ku'ndegi globallasiw protsestleri, onin' unamli ha'm unamsız a'qibetleri haqqında nelerdi bilesiz?
3. Ideologiyaliq mashqalalar ha'm oni sheshiw jollari haqqında tu'sinigin'iz qanday?

A'debiyatlar:

1. Камилова С.С. Диний эътиқод, ақидапарастлик, сиёсат. — - Т.: Ўзбекистон, 1999.

2. Кожушко Е.П. Современный терроризм: Анализ основных направлений. –Минск: Харвест, 2000.
3. КузнецовЮ.П. Террор как средство политической борьбы экстремистских группировок и некоторых государств. – СПб, 1998.
4. Маънавий таҳдидлар ва уларга қарши курашнинг илмий-услубий ҳамда маънавий-мафкуравий асослари. –Т.:“Мухаррир”, 2010.
5. Маънавият асосий тушунчалар изохли луғати. –Т.:Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2009.

4-TEMA: Ziyanli ideya ha'm ideologiyalardin' ja'miyet turmisina ta'siri

Joba:

- 1. Ziyanli ha'm buzg'inshi ideya ha'm ideologiyalar**
- 2. Buzg'inshi ideologiyalardin' ja'miyet turmisan tas'iri**
- 3. Ideologiyaliq ag'im ha'm bag'darlardi u'yreniwidin' zamanago'y usillari**

Tayanish so'zler: ja'miyet, ideya, ideologiya, globallasiw, flyuralizm, demokratiya, do'retiwshi ideyalar, buzg'inshi ideyalar, ba'rkamal a'wlad, informatsiyaliq qa'wipler, ta'lim-ta'rbiya

ZIYANLI HA'M BUZG'INSHI IDEYA HA'M IDEOLOGİYALAR

Bu'gin biz tez pa'tler menen o'zgerip baratirg'an, insaniyat h'a'zirge shekem basıan keshirgen da'wirlerden tu'pkilikli pariqlanatug'in ku'ta' jedel h'a'm quramalı bir zamanda jasamaqtamız. Ma'mleketlik h'a'm siyasiy g'ayratkerler, filosoflar h'a'm ja'miyettanıwshı ilimpazlar, sholıwshı h'a'm jurnalistler bul da'wirdi h'a'r qıylı ta'riyplep, tu'rli atamalar menen atamaqta. Kimdur onı joqarı texnologiyalar zamanı dese, kimdur oy-pikir, intellekt a'siri, ja'ne birew jalpılamay ma'limlemelesiw da'wiri sıpatında ta'riyplemekte.

A'llette, bul pikirlerdin' h'a'mmesinde de belgili bir ma'niste h'aqıyqat, ratsional mag'ız bar. Sebebi, olardın' h'a'r biri o'zinde bu'gingi ko'p qırlı h'a'm ra'n'be-ra'n' turmıstın' qaysıdur belgilerin sa'wlelendiriwı ta'biyiy. Lekin, ko'pshiliktin' sanasında bul da'wir globallasıw da'wiri sıpatında ta'sir payda etpekte. Bunday ta'riyp, menin'she, ko'p ta'repten ma'selenin' mazmunın durıs bildiredi. Nege degende, h'a'zirgi payıtta jer ju'zinin' qaysı shetinde qanday bir waqıya ju'z bermesin, adamzat bul h'aqqında du'nyanın' basqa shetinde sol zamatta xabardar bolıwı h'esh kimgе sır emes.

A'ne usınday globallasıw fenomeni h'aqqında aytqanda, bul atama bu'gingi ku'nde ilimiy-filosofiyalıq, turmıslıq tu'sinik sıpatında ju'da' ken' ma'nisti an'latıwın atap o'tiw tiyis. Ulıwma ko'z-qarastan qarag'anda, bul protsess pu'tkilley jan'asha mazmun-mag'anadag'ı xojalıq, sotsiallıq-siyasiy, ta'biyiy-biologiyalıq global ortalıqtın' qa'liplesiwın h'a'm sonın' menen birge, bar bolg'an

milliy h'a'm regionalliq mashqalalardin' ja'h'a'n ko'lemindegi mashqalalarg'a aylanip barıwın ko'rsetpekte.

Prezidentimiz I.Karimovtin' milliy ideologiya ha'm ideologiyaliq ta'rbiya ma'selesı so'z etiletug'in shig'armalarında puxaralarımızda, a'sirese, jaslarımızda ıedalogiyaliq immunitetti qa'liplestiriw en' tiykarg'i mashqalalardin' biri spatında ortag'a qoyiladi. Ideologiyaliq immunitet shaxsti, ja'miyetlik topardi, millet ha'm ja'miyetti tu'rli ziyanlı ideyaliq ta'sirlerden qorg'awg'a xızmet etetug'in dizim (sistema) bolip esaplanadi. Immunitet (latinsha "Immunitas"-azat bolıw, qutiliw) tu'sinigi meditsınadan aling'an bolip, organizimnin' turaqlı ishki halatin saqlawı, o'zin ha'r tu'rli ta'sirlerden, infektsiyalardan qorg'aw uqıbi tu'siniledi. Ideologiyaliq immnitet to'mendegi o'zine ta'n belgilerge iye:

Birinshiden, adamnı biologiylıq immuniteti tuwma qa'siyet bolsa, ideologiyaliq immunitet qa'liplestirilip, jetilistirilip bariladi.

Ekinshiden, ol ha'r bir a'wlad ha'm ha'r bir tariyxıy jag'day ushin ayriqsha boladi.

U'shinshiden, ideologiyaliq immunitet dizimi qa'lipleskende ja'miyet ideologiyaliq jaqtan ga'rezsiz ha'm qa'wipsiz boladi.

Ideologiyaliq immunitettin' elementleri bilim, onin' negızinde qa'liplesetug'in bahalar ha'm qa'diryatlar, sonday-aq, ja'miyetlik-siyasiy ekonomikalıq, ma'deniyy ma'rifiyy saladag'i maqsetler dizimi boladi. Eger usınday maqsetler dizimi bolmasa millette ha'r bir insanda tu'rli ko'rinistegi ideologiyaliq topilislarg'ashıdam bere almaydı.

Demek, birinshiden ideologiyaliq immunitettin' birinshi elementi bilim boladi. A'llette bul bilim ta'biyyat ha'm ja'miyet sırların durıs sa'wlelendiretug'in obektiv bilim bolıwi kerek. Ekinshiden, dunyaliq ha'm diniyy bilimlerdin' sistemasınan ibarat bolg'an bul bilimler o'z ma'nıs-mazmunı boyınsha insan, millet Watan ma'plerine say olar menen ajıralmas baylanista bolıwi lazım. Bul jerde biz puxaralarımızg'a islam dini tuwralı haqıyqıy teren' bilimlerdi beriwimiz kerekligin ayriqsha atap o'tiwimiz tiyis. Ideologiyaliq immunitettin' en' baslı u'shinshi elementi ja'miyetlik siyasiy, sotsiyal-ekonomykalyq ha'm ma'nawıy-marifiyy salalardag'i isler menen baylanisli boladi. Olar anıq ja'ne jemisli bolg'anda g'ana

biz puxaralarimizdi keleshekke isendire alamiz ha'm usinin' menen birge ideologiyaliq infektsiyalardi pu'tkilley ilaqtirip taslay alamiz.

Ha'zirgi ku'nde barliq puxaralar a'sirese jaslarimiz, ha'r qanday ideyaliq qa'wiplerdin', asirese diniy ekstremizim ha'm terrorizimnin' hasli ma'nisin jerkenishli maqsetlerin, olardin' bu'gingi ku'ndegi tu'rli ko'rinislerin, jinayatli, zorliq zombiliqqa tiykarlang'an, jawiz islerin ashig aydin tu'siniwge ja'ne olardin' elimizge ha'm du'nyaliq rawajlaniwg'a qa'wip ekenligin aniq biliwleri lazim. Sonin' ushinda, "o'z u'yin'di o'in' asra", "tinishliq ushin gu'resiw kerek", degen uran menen ju'ritilip atirg'an ideologiyaliq ta'rbiyaliq islerimizde ku'sheytiw kerek. Bul saladag'i basli waziypani ko'rsete otirip prezidentimiz I.Karimov bilay degen edi: "Belgili bolg'aninday, ha'r qanday keselliktin' aldini aliw ushin, a'weli adam organiziminde og'an qarsi immunitet payda etiledi. Bizde perzentlerimiz ju'reginde ana Watang'a, bay tariyximizg'a ata-babalarimizdin' muxaddes dinine sag'lam muna'sebetti qa'liplestiriwimiz, eger aytatug'in bolsaq, ideologiyaliq immunitetti ku'shettiwiwimiz za'ru'r" Mine sonda g'ana jawiz ku'shler biz ushin pu'tku'lley jat bolg'an ideyalari jaslarimizg'a ta'sirin otkere almaydi.

Prezidentimiz I.Karimovtin' shig'armalarinda ha'zirgi ilim pa'n xabar-kommunikatsiya sistemasi ha'm globallasiw protsestleri og'ada rawajlang'an, du'nyanin' geopolitkaliq ha'm sotsiyal-ekonomykaliq ko'rinisinde ulli ozgerisler a'melge asip atirg'an zamanda ideologiyaliq ju'ritiwidin' printsipleri ha'm jollari ko'rsetip berilgen. "Bu'gu'ngi ku'nde-deydi Prezidentimiz ,-ideyani, pikirdi qadag'alaw menen, admenstrativlik ilajlar menen jen'ip bolmaydi

Ideyag'a qarsi tek ideya, pikirge qarsi tak pikir, nadanliqqa (ja'halat) qa qarsi tek marifat penen ba'sekige kirisiw alisiw mu'ku'n."

Jurtbasimizdin' ilimiy a'meliy ahmiyetke iye bul korsetpesinde to'mendegi u'sh bag'darda gu'res ju'rgiziw na'zerde tutilg'an.

Birinshiden, ideyag'a qarsi biz ozimizdin' a'diwli ja'ne isenimli ideyalarimizdi qarsi qoyiwimiz tiyis.

Ekinshiden, ha'rqanday jat pikirge qarsi ilimy tiykarlang'an logikaliq izbe izliktegi pikirimizdi qarsi qoya biliwimiz sha'rt. Bul ushin jaslarimiz o'z pikirin ata aliwi, erkin pikir ha'm ba'seki ju'rite aliwi talap etiledi.

Qurani ka'rimde o'zin o'zi o'ltiriw ha'm basqalardi o'ltiriw putku'lley qadag'an etilgen, onday adam dozaqta ma'ngi qaladi dep ko'rsetilgen. Olay bolsa, bu'gu'ngi ku'nde terrorshi kim degende sanasi za'ha'r lengen, bilimsiz, fanatizimge berilgen, nadanliqtin' batpag'ina batqan, o'zi isleytug'in jinayatli ha'reketlerine o'zi juwap bere almaytug'in basqalardin' jawiz niyetlerin orinlaytug'in kimse dep tu'singen duris boladi.

Sonin' ushinda, jaslarimizdi sawatliliq penen ta'rbiyalaw ushin olarg'a teren' du'nyaliq ha'm diniy bilimler beriwimiz, diniy ekstremistlik ag'implardin' ideyalarinin' na durislig'in ha'r ta'repleme ko'rsetiwimiz lazim. Bul saladag'i basli waziypalardan biri jaslarimizdin' diniy bilimsizligin saplastriwimiz kerek. Bul ma'selege ma'mleketimiz ayriqsha itibar bermekte haqiyqiy diniy bilim alaman degenlerge ken' imkaniyatlar jaratilg'an. En' basli waziypalardan biri muqaddes dinimiz islam tuwrali puxaralarimizg'a, a'sirese, jaslarimizg'a ilimiy tiykarlang'an bilim ha'm tu'sinikler beriwimiz talap etiledi. Anig'iraq aytatug'in bolsaq ha'zirgi islamda eki bag'dar bar. Birinshisi, da'stu'rlik islam bolsa, ekinshisi, islam niqabi astindag'i agressiv ekstremistlik ag'implar bolip esaplanadi. Bul tuwrali Prezibentimiz bilay deydi: "Barlig'imiz bir haqiyqatti teren' an'lap aliwimiz kerek- bu'gu'n islam dinnin' ishinde keskin qarama-qarsiliq bar. Usi mu'na'sebet penen bar ku'sh ha'm mu'mkinshiliklerdi jumsag'an halda sawatli, ken' peyil islam dini musulmanshiliqti niqab etip alip onin' u'stinen hu'kimdarliq etiwge urinip atirg'an jawinger mutaasib ku'shlerge qarsi gu'resiwde ja'rdem beriw da'rkar."

BUZG'INSHI IDEOLOGİYALARDIN' JA'MIYET TURMISAN TAS'IRI

Prezidentimizdin' «Ha'zirgi waqıtta ko'z aldımızda du'nyanın' geopolitik, ekonomikalıq h'a'm sotsiallıq, informatsiya-kommunikatsiya ko'rinisinde teren'

o'zgerisler ju'z berip atirg'an, tu'rli ideologiyalar tartisıwı keskin tu's alıp atirg'an bir jag'dayda, h'a'mmemizge ayan, pikirge qarsı pikir, ideyag'a qarsı ideya, nadanlıqqa qarsı ag'artıwshılıq penen gu'resiw h'a'r qashang'idan go're za'ru'r a'h'miyet payda etpekte»,- degen pikirlerinde o'zinin' ayqın sa'wleleniwın tapqan.

Xosh, jah'olattın' (nadanlıq) o'zi ne? Ol qanday ko'rinslerde payda bolmaqta? Jah'olat – arabsha «jah'ila» feyilinin' o'zegi bolıp, bilmew degen ma'nini an'latadı. İslam dininen aldın'g'ı da'wirdi «joh'iliyat da'wiri» dep atalıwının' sebebi de sonda. Adamlar bilimsizligi, nadanlıg'ı sebepli qız balalardı tiriley ko'mgen, h'ayallardı adam ornında ko'rmegen, olardıń h'esh qanday h'aq-h'uqıqları bolmag'an, ja'miyet jinayat batpag'ına batqan zaman bolg'an. İslam dini kelgennen keyin, nadanlıq ornın ag'artıwshılıq iyeledi. Ol h'ayal-qızlardın' abıroyın ko'klerge ko'terdi. U'sh qız ta'rbiyalap, olardı turmısqa bergen ana beyishi bolıwı, beyish analar ayag'ı astında ekenin ashıq aydın ayttı. Adamlar bilimli bola basladı.

Tilekke qarsı bu'gingi ku'nde de nadanlıq tu'rli ko'rinslerde o'zligin ko'rsetpekte. Solardan biri, diniy bilimsizlik esaplanadı. Diniy sawatı to'men bolg'an adamlar o'zlerin islam dininin' janku'yerleri etip ko'rsetiwshi, al tiykarında bolsa, h'a'kimiyattı iyelewdi maqset etip qoyg'an tu'rli ag'im wa'killerinin' jalg'an wa'delerine aldanıp qalmaqta, h'a'tte, o'zlerin qurban etiwge deyin jetip barmaqta. Bunday qayg'ılı aqıbetlerdi keltirip shıg'arıwshı bilimsizlikтин' aldın alıwıg'a ma'mleketimiz u'lken itibar qaratıp atirg'anlıg'ın aytıp o'tiw za'ru'r. Haqıyqıy diniy bilim alaman degenlerge ken' imkaniyatlar jaratıl'g'anı – orta arnawlı islam oqıw orınları, Tashkent İslam institutı h'a'm Tashkent islam universiteti sıyaqlı oqıw orınları iskerlik ko'rsetip atirg'anı da

Nadanlıqqa qarsı ma'g'ripet penen gu'resiw barısında anıq a'meliy isler islenip atirg'anlıg'ının' ayqın da'liyli.

Nadanlıq ta mutaassib ag'ımlardıń g'a'rezli niyetlerin a'melge asırıwıg'a tiykar jaratıl'g'an faktorlardan esaplanadı. Respublikamız aymag'ına jasırın tu'rde alıp kirilip atirg'an ekstremistlik ruwxtag'ı a'debiyatlar, tarqatılıp atirg'an

qag'azlardan ta'sirlenip atirg'an h'a'm tuwrı joldan aljasıp atirg'anlardın' barlıg'ı da bunı tastıyıqlaydı.

Prezidentimiz atap aytqanınday, «... bu'gingi quramalı ideologiyalıq protsesslerdi ilimiy-a'meliy jaqtan h'a'r ta'replme analizlew h'a'm bah'alaw, olardıń baslı bag'darların, kimge h'a'm nege qarsı qaratıl'g'anın anıqlaw, xalıqtın' tu'rli qatlamlarına ta'sirin u'yreniw, milliy ma'plerimizge, jasaw ta'rizimizge qarsı bolg'an, zıyanlı ideyalar h'a'm ideologiyalıq tosqınlıqlardıń mazmunın ashıp beriw, puxaralarımız ju'reginde milliy sana h'a'm du'nyag'a tuwrı ko'z-qaras tiykarların bekkemlew ayrıqsha a'h'miyet payda etedi». Sonın' menen birge, da'wir puxaralarımızdın' ekstremistlik ag'ımlar ta'sirine tu'sip qalıwının' aldın alıw ushın qılıp atirg'an islerimizdi u'zliksiz tiykarda jetilistirip barıwdı talap etetug'ının da ayrıqsha atap o'tiw lazım.

O'zin jarıw arqalı biygu'na adamlardıń nabıt bolıwına, qanshadan-qansha balalardıń jetimge aylanıwına sebep bolatug'ın japakeshlik te nadanlıqtın' o'zine ta'n ko'rinisi esaplanadı.

Bunday japakeshlik en' awır gu'nalardan esaplanadı. Quranı karimnin' «Kimde-kim bile tura bir mo'mindi o'ltirse, onın' jazası dozaqta ma'n'gi qalıw. Ja'ne og'an Alla g'a'zep qıl'g'ay, la'netlegey h'a'm og'an u'lken azaptı tayarlap qoyg'ay» - degen ayatı da pikirimizdi tastıyıqlaydı.

Joqarıda aytıp o'tilgen jag'daylar da nadanlıqtın' awır aqıbetlerdi keltirip shıg'arıwın ko'rsetedi. Sonday eken adamlar sanası h'a'm ju'reginde ma'g'ripettin' tolıq u'stin bolıwına erisiw, adamlar oy-sanasin bayıtıw, olarda salamat h'a'm bekkem isenimdi qa'liplestiriw ushın gu'res, bul joldag'ı teoriyalıq h'a'm a'meliy islerdin' h'a'zir juwaplıg'ın ta'miyinlew, ta'sirshen'ligin asırıw aktual wazıypalardan biri bolıp qala beredi. Sebebi, Jurtbasshımız atap o'tkenindey, adamnın' o'z jeke pikirine bekkem isenimine, o'zi su'yenip jasaytug'ın turmıslıq milliy qa'diriyatlar, qa'liplesken du'nyalıq ko'z-qaras h'a'm bekkem jigerlilikke iye bolıwı h'a'r tu'rli ideologiyalardıń basımı, olardıń ga' a'shkara, ga' jasırın ko'rinistegi qısımlarına shıdam beriwinin' tiykarg'ı sha'rti esaplanadı.

Tariyx o'zge ayaqlardı basıp alıw maqsetinde isletiletug'ın urıs quralları u'ziliksiz jetilistirilip barılg'anlıg'ın ko'rsetedi. Ol nayzadan baslap avtomatik qurallarg'a shekem, mıtlıqlardan jer ju'zinin' qa'legen tochkasına anıq jetip barıwısh ballistik raketalar'g'a shekemgi joldı basıp o'tti. Bul qurallar basıp alınıwı kerek bolg'an aymaq xalıqın joq qılıwg'a qaratıl'g'an edi. Bu'gingi ku'nde bolsa, basıp alınıwı kerek bolg'an ayaqlar xalıqın joq etiw sha'rt emes. Sanası, ko'z-qaras h'a'm sezimleri «maqul» bag'darg'a o'zegertilgen jergilikli xalıq ko'meginde h'a'r qanday boylıq, ta'biyy resurslar'g'a iyelik qılıw mu'mkin bolıp kalmaqta.

Ma'mleketimiz ishinde o'zlerinin' g'ayrıinsanıy h'a'm g'ayrıslamiy ideyaların tarqatıwg'a h'a'reket qılıp atırg'an diniy ekstremistler de a'ne usınday g'a'rezli maqsetlerin, yag'nıy jaslardı aldaw, olar ja'rdeminde ma'mleketti o'z rawajlanıwı jolınan shıg'arıwg'a umılmaqta.

Joqarıdag'ı pikirlerden de adamlar sanası h'a'm ka'lbin iyelew ideyalıq gu'restin' bas maqsetine aylang'anı an'lap jetiw mu'mkin. «bugingi ku'nde dep jazadı Jurtbasimiz, - İnsaniyat qolında bar bolg'an kural –jaraqlar jer sharın bir neshe ma'rte joq kılıwg'a jetedi. Bunı h'a'mmemiz jaqsı an'laymız. Biraq h'a'zirgi zamandag'ı en' u'lken qa'wip – insanlardın' sanası h'a'm ka'lbin iyelew ushın u'ziliksiz dawam etip atırg'an ideologiyalıq gu'res esaplanadı. Endilikte yadro maydanlarında emes, ideologiya maydanlarında bolıp atırg'an guresler ko'p na'rseni sheshedi. Bul ashshı h'aqıyqattı h'a'sh kashan umıtpaslıq kerek».

Usınday jag'dayda mazmunınan g'ayrıinsanıy, solardan diniy ekstremistlik ideyalarına qarsı tura alıw ushın adamlarımızda ideologiyalıq immunitetti qa'liplestiriw oraylıq ma'selelerden birine aylanbaqta.

İmmunitet (lat. immunitas- azat bolıw, qutılıw) degendi meditsinada organizmnin' ba'rh'a' ishki turaqlılıg'ın saqlaw, o'zin turli, ka'wipli ta'sirlerden korg'awg'a qa'dir bolg'an qa'siyetler kompleksi tu'siniledi. İmmunitet adam denesinin' turli infeksiyon keseliklerine berilmeslik ka'siyetinde ko'rsetedi.

İnsannın' tuwma bolg'an immunitet diziminen parıqlı ra'wishte ideologiyalıq immunitetti ka'liplestirip barıw za'ru'r. Ol h'a'r bir a'wlad ushın o'zine ta'n

qa'siyetlerge iye boladı h'a'm ideologiyalıq daxlsizlikti ta'miyinlewge xızmet kıladı.

«Bu'gingi ku'nde dep jazadı İ. Karimov –jaslarımız tek okıw orınlarında emes, al radio-televidenie, baspa so'z, İnternet sıyaqlı qurallar arqalı h'a'r qıylı mag'lıwmatlar almaqta. Ja'h'a'n informatsiya maydanı ken'eyip atırg'an usınday bir jag'dayda balalarımızdın' sanasın orap, onı ko'rme, onı oqıma, dep bir ta'repleme ta'rbiya beriw zaman talabınada bızın' iygilikli maqsetlerimizge de tuwrı kelmeydi».

Atap o'tilgen pikirler h'a'zirgi da'wirde insan turmısında informatsiya h'a'm bilimler h'a'r qıylılıg'ının' ornı h'a'm a'h'miyetin ja'nede teren'irek an'lawg'a xızmet qıladı. Sonın' menen birge bilimler ideologiyalıq immunitet diziminin' tiykarg'ı h'a'm birinshi elementi esaplanıwında aytıp o'tiw lazım. Biraq bilimler ko'p. Diniy ekstremizm h'a'm terrorism ta'repdarları da belgili «bilim» lerge tayanadı h'a'm onı xalıq sanasına sin'diriwge xızmet qıladı. Demek ideologiyalıq immunitet dizimindegi bilimler obektiv bolıwı, waqıyalardı durıs h'a'm tolıq sa'wlelendiriwi, insan ma'nawiyatının' bayıwı h'a'm ja'miyet rawajlanıwına xızmet qılıwı lazım. Bul birinshi ta'repten. Ekinshi ta'repten, bul bilimler o'z mazmun a'h'miyetine ko're Watan, millet, insanıyat ma'pleri menen baylanıslı bolıwı kerek. Puqaralarımızdın' tiykarg'ı islam h'aqqında jeterli bilimge iye bolıwları diniy ekstremizmge qarsı immunitetti sa'wlenlendiriwdin' tiykarg'ı sha'rtlerinen bolıp esaplanadı.

Bu'gingi ku'nde jurtbasımız so'zleri menen aytqanda, buzıqlıq h'a'm zorlıq, individualizm h'a'm egotsentrizm, fanatizm h'a'm aqidaparastlıq ideyaların tarqataw, kerek bolsa sonın' esabınan baylıq arttırıw, basqa xalıqlardıń milliy h'a'm diniy da'stu'r h'a'm qa'driyatları, turmıs ta'rizinin' ma'nawiy negizlerine biyparwalıq, olardı qoparıwg'a qaratılğan qa'wipler barg'an sayın qorqınıshlı tu's almaqta. Pu'tkil ja'h'a'nde tez tarqalıp baratırg'an bunday h'u'jimlerge qarsı gu'resiw turmıslıq-a'meliy a'h'miyetke iye bolmaqta.

Sol ko'z qarastan karag'anda, ideologiyalıq immunitet diziminde onın' ekinshi tiykarg'ı elementi- alıng'an bilimler tiykarında qa'lipsetug'ın bah'alar,

qa'diriyatlardıń ornı joqarı. Bilimler qanshelli teren' bolsa, onıń tiykarında ju'zege kelgen bah'alar, ka'diriyatlarda sonshelli bekkem boladı. Bir so'z penen aytqanda qa'diriyatlar dizimi ideologiyalıq immunitettiń imkaniyatların belgilep beredi h'a'm ideologiyalıq infektsiyalar jolında bekkem kalqan bolıp xızmet kıladı.

Aytıp o'tilgen pikirler islam negizi h'aqında belgili bilimlerge iye bolıw onıń bayrag'ı astında usınılıp atırg'an ideyalar, ko'z-karaslar h'a'm h'a'reketlerdi durıs bah'alaw, olardıń mazmunı jag'ınan islamıy qa'diriyatlarg'a pu'tkilley qarşı ekenligin an'lap jetiwge xızmet kıladı degen juwmaqtı shıg'arıw imkanın beredi. Bilimler h'a'm ka'diriyatlar dizimi bolsa ideologiyalıq immunitettiń ka'liplesiwinde tiykar bolıp qala beredi. Ideologiyalıq immunitettiń u'shinshi a'h'miyetli elementi sotsiallıq-siyasiy, ekonomikalıq h'a'm ma'deniy - ag'artıwshılıq tarawlardag'ı o'lishem h'a'm maqsetler dizimi menen baylanıslı. A'ne usınday anıq dizim bolmas eken, qa'legen jeke insan, qa'legen millet yaki ja'miyet bolsın, yaki a'shkara yaki jasırın ko'rinistegi ideologiyalıq qa'wiplerge shıdam beriwı qıyın.

İdeologiyalıq immunitet dizimin qa'liplestiriwde jat ideyalar kirip keliwinin' aldın alıw h'a'm joq etiwge qaratılğ'an is-ilajlar kompleksin o'z ishine alatug'ın ideologiyalıq profilaktikanın' ornı u'lken. Ol siyasiy institutlar ta'repinen h'a'r tu'rli formada a'melge asırılatusın ideyalıq-ta'rbiyalıq, sotsiallıq-siyasiy, ekonomikalıq ma'nawiy isler kompleksin, tuwrı sho'lkemlesken ulıwma ta'rbiya sistemasın o'z ishine aladı.

Bu'gingi ku'nde ma'mleketimizde milliy ideya ruxı menen suwg'arılğ'an a'ne usınday ta'rbiya dizimi jaratıldı. Prezidentimiz aytıp o'tkenindey, «Millet bar eken, milliy ma'mleket bar eken, onıń g'a'rezsizligi h'a'm erkinligine, da'stu'r h'a'm u'rp-a'detlerine qa'wip salatug'ın, onı o'z ta'sirine alıw, onıń u'stinen h'u'kimranlıq qılıw, onıń baylıqlarınan o'z ma'pleri jolında paydalanıwıg'a qaratılğ'an umtılıw h'a'm h'a'reketler ba'rh'a' qa'wip sıpatında saqlanıp qalıwı anıq».

Solay eken, kamalg'a jetip atırg'an h'a'r bir perzentimizdi ku'shli ideologiyalıq immunitet h'a'm joqarı ma'nawiyatqa iye shaxs sıpatında tarbiyalaw

azat h'a'm abat Watan,erkin h'a'm pa'rawan turmistı ta'miyinlewimizdin' tiykarg'ı sha'rtlerinen biri bolıp qala beredi. Jurtbasshımız so'zleri menen aytqanda, «... xalıq-ulken h'a'm sharapatlı joldan ilgerilep baratırǵ'an ka'rwan. Onı joldan adastırıwǵ'a urınıwshılar, payıt baylap artınan h'a'mle qılıwshılar ba'rh'a' bolǵ'an, bunnan keyinde bolıwı mu'mkin. Ka'rwan ka'wipsiz bolmas, degen ga'p qurı aytılmag'an. Biraq xalıq ka'rwanın h'a'sh kaday ku'sh keyinge qaytara almaydı. Nege degende, xalıqtın' qa'lbinde ne-ne a'wladlardan miyras jen'ilmes ku'sh-ma'nawiyat bar».

IDEOLOGIYALIQ AG'IM HA'M BAG'DARLARDI U'YRENIWDIN' ZAMANAGO'Y USILLARI

Biz jaslardın' ideyaalıq ta'rbiyası h'a'm ideologiyaalıq immunitetti qa'liplestiriw mashqalaları ma'selelerin jurtbasımızdın' bul xaqqındag'ı mına pikirleri menen juwmaqlaymız "...h'a'r qanday keselliktin' aldın alıw ushın, en' a'wele adam organizminde og'an qarsı immunitet payda bolatug'ını ma'lim. Biz de perzentlerimizdi ana Uatang'a muh'abbat, bay taryh'ımızǵ'a, ata-babalarımızdın' muh'addesdinine sadıqlıq ruwh'ında ta'rbiyalaw ushın, so'zimiz orınlı bolsa, da'slep olardın' qa'lbi h'a'm sanasında ideologiyaalıq immunitetti kusheytiwimiz za'rur. O'ytkeni, jaslarımız miliy o'zligin, sonın' menen birge, dunyanı teren' sezinetug'ın, zaman menen ten' taslaytug'ın insanlar bolıp jetissin. A'ne sonda jawız fundamentalystlerdin' "shaqırǵ'ın" da, a'dep-ikramlılıq tusiniklerinde biykarlaydı, biz ushın putkilley jat ideyalar da olarg'a o'z ta'sirin o'tkere almaydı."

Ha'zirgi waqıtta ko'z aldımızda du'nyanın' geopolitik, ekonomikalıq h'a'm sotsiallıq, ma'limleme – kommunikatsiya panoramasında teren' o'zgerisler ju'z berip atırǵ'an, tu'rli ideologiyalar tartısıwı keskinlesip baratırǵ'an bir jag'dayda, pikirge qarsı pikir, ideyag'a qarsı ideya, ja'h'a'letke qarsı ma'g'ripet penen gu'resiw h'a'r qashang'ıdan ko're aktual a'h'miyetke iye bolıp atırǵ'anı h'a'mmemizge ayan.

Ha'r qanday keselliktin' aldın alıw ushın, en' a'wele adam oganizminde og'an qarsı immunitet payda bolatug'ını ma'lim. Biz de perzentlerimizdi ana

Watang'a muh'abbat, bay tariyxımızg'a, ata-babalarımızdın' muqaddes dinine sadıqlıq ruwh'ında ta'rbiyalaw ushın, so'zimiz orınlı bolsa, da'slep olardın' qa'lbı h'a'm sanasında ideologiyalıq immunitetti ku'sheytiwimiz za'ru'r. O'ytkeni, jaslarımız milliy o'zligin, sonın' menen birge, du'nyanı teren' sezinetug'ın, zaman menen ten' qa'dem taslaytug'ın insanlar bolıp jetissin. A'ne sonda, jawız fundamentalistlerdin' «shaqırıg'ı»n da, a'dep-ikramlılıq tu'siniklerin de biykarlaydı, biz ushın pu'tkilley jat ideyalar da olarg'a o'z ta'sirin o'tkere almaydı.

Jas a'wladımızdı tu'rli ma'nawiy agressiyalardan qorg'aw h'aqqında so'z etkende, tek xalqımızdı ulıg'laytug'ın joqarı pazıyletler g'ana emes, sonın' menen qatar, onın' rawajlanıwına unamsız ta'sir ko'rsetken, eski zamanlardan qalıp kiyatırg'an jaramsız a'detler h'aqqında da ashıq so'z etiwimiz za'ru'r. Birinshi na'wbette egoistlik h'a'm biypa'rwalıq, ag'ayin-ruwshılıq h'a'm jerleslik, korruptsiya h'a'm ma'pparazlıq, basqalardı mensinbewshilik sıyaqlı illetlerden ja'miyetimizdi pu'tkilley azat etiw h'aqqında oylawımız lazım. Men, bul og'ada a'h'miyetli wazıypa ken' ja'miyetshiligimizdin', a'sirese, ziyalılarımız, alım h'a'm jazıwshılarımız, ko'rkem o'ner h'a'm ma'deniyat xalqı, o'zin ma'nawiyat salasına bag'ıshlag'an barlıq insanlardın' turaqlı dıqqat orayında bolıwın qa'ler edim.

Bul orında a'ne usınday unamsız qa'siyetlerdin' en' jaman ko'rinisi bolg'an g'a'rezgo'ylik h'aqqında toqtalıp o'tiw orınlı dep oylayman. Adamzat h'a'm ja'miyet turmısında awır iz qaldıratug'ın g'a'rezgo'ylik, tuyg'ısı en' da'slep basqalardı ko're almawshılıq, olardın' tabısınan quwanıw ornına, qanday da bir ku'yiniw, ishi qaralıq aqıbetinde payda boladı.

Sonın' ushın da muqaddes kitaplarımızda g'a'rezgo'ylik insanıyılıqqa pu'tkilley qayshı keletug'ın jerkenishli a'det sıpatında qattı qaralanadı. Atap aytqanda, muba'rek h'a'dislerde «Birewge ishi tarlıq etiwden saqlanın', o'ytkeni, jalın otındı qanday ku'ydirip tamamlasa, ishi tarlıq ta islegen sawap islerin'izdi tap sonday etip ku'ydirip tamamlaydı», dep ayılğ'anı biykarg'a emes.

A'zel-a'zelden ashıq kewil, shın ju'rekten h'a'm miynetkesh, jaqsılıqtı joqarı qa'dirleytug'ın xalqımız bunday illetlerden mudamı ju'z burıp, na'pretlenip keledi. Lekin o'kinishlisi, o'mir jollarında ishi tarlıq ba'lesine ko'p dus kelemiz.

Alis h'a'm jaqin tariyxımızda ne bir ulla insanlar ishi tarlıq h'a'm baqıllıq, ko're almawshılıq sebepli qanday azap-aqıbetlerdi basınan keshirgeni, salamatlıg'ı, h'a'tte o'mirinen juda bolg'anın ashshı mısallarda ko'riwimiz mu'mkin.

O'zbek atın, o'zbek ilim-pa'ni h'a'm ma'deniyatın, bir so'z benen aytqanda xalqımızdın' joqarı intellektualın, onın' qanday ulla islerge ılayıq ekenligin du'nyag'a tanıtıwda jurtımız topırag'ınan jetisip shıqqan ju'zlep ulla insanlar pidayılıq u'lgilerin ko'rsetip kelgen. Bunday insanlar diyarımızda h'a'zir de ko'plep tabıladı h'a'm bunnan keyinde olardın' qatarları ken'eyip bara beredi. Ha'mme ga'p a'ne usınday insanlarga tilekleslik penen mu'na'sibette bolıw, olardı qollap-quwatlawda. Eger biz ma'mleketimizdın' qaysı qala yaki awılında bolmasın jilt etken talant ushqının ko'rgende, h'a'mmemiz onı o'z waqtında sezıp, ardaqlap, pa'rwana bolıp, og'an jol ashıp bersek, barlıq is-h'a'reket h'a'm umtılıslarımızdı a'ne sonday joqarı maqsetke qaratsaq, qısqasha aytqanda, g'a'rezgo'ylik etip emes, h'a'wes etip jasawdı o'mirimizdın' qag'ıydasına aylandırısaq, h'esh shubh'asız, biz milliy rawajlanıw babında ja'ne de ba'lent sheklerdi iyelewge erise alamız.

Bul h'aqqında so'z eter ekenbiz, ruwh'ıy turmısımızg'a shıntlap qa'wip salatug'ın ja'ne bir illet tuwralı toqtap o'tpekshimen. Jeke o'zim bul illetten jiyirkenemen. Usı illetke shalıng'an adamdı ko'rerge ko'zim joq... Bul satqınlıqdur. Men h'a'rqanday jawızlıqtı satqınlıqtan ko'remen. İygilikli is h'a'm h'aqıyqatqa sadıq bolmag'an, olarg'a isenbegen adam qorqınıshlı boladı. Ta'biyatında satqınlıq qa'siyeti bolg'an adam basshılıq gu'rsisine otırıp alsa, ol jerde tınıshlıq jog'aldı dey berin'. Eki adamnın', eki ma'mlekettin' ortasındag'ı urıstı da a'yne usınday adamlar baslap beredi. Sol sebepli bunday adamlardan saq bolıwımız, olarg'a janımızda orın bolmawı lazım. Eger do'gerek a'tirapımızdag'ı bir adamda usınday belgiler sezilip atırg'an bolsa, olardı da'rh'al ta'rbiyamızg'a alıp, tuwrı jolg'a baslawımız kerek.

Usı mu'na'sibet penen tariyxta ko'p ma'rte o'z tastıyıqlanıwın tapqan, menin' de o'z ta'jiriybemde sınag'an turmıshlıq bir h'aqıyqattı ja'ne bir ret ta'kirarlawdı za'ru'r dep esaplayman: eger biz awızbirshilikli bolsaq, el-jurt ma'pi

jolında bir ta'n, bir jan bolıp jasasaq, o'zimizden satqın shıqpasa, o'zbek xalqın h'esh kim h'esh qashan jen'e almaydı.

Bul o'mirde adam bazı da o'zin joytıp qoyatug'ın og'ada qıyın mashqalalarg'a dus keledi. Keskin jag'daydan shıg'ıwdın' ilajı joqtay bolıp seziletug'ın h'alatlar bar. Sonday waqıtta jumısta h'a'm turmısta, ja'miyette awır sawdalarg'a dus kelgende kim o'zinin' jolın joytıpawı mu'mkins Menin' oyımsha, birinshi na'wbette, o'z ku'shine isengen, ruwh'ıy du'nyası, ma'nawiy a'lemi ku'shli bolg'an adam g'ana bunday jag'daydan jarqın ju'z benen shıg'a aladı. Ruwh'ıy baylıq sonday payıtta adamg'a u'lken ku'sh h'a'm ma'det beredi.

Usı ma'niste, insannın' ma'nawiyatı joqarılawı menen onın' erk-ıqrarı da ku'sheyip baradı, desek jan'ılıspag'an bolamız. Erk-ıqrar - bul h'aslında bekkem isenim demekdur. Erk-ıqrarı ku'shli adam o'zine isenedi h'a'm h'a'rqanday qıyın wazıypanı da o'z moynına alıwdan qorıqpaydı. Sonın' ushın da joqarı erk-ıqrarlı insang'a su'yeniw mu'mkin. Bunday adamlar basın'ızg'a bir ta'shwish yaki mashqala tu'skendey bolsa, biypa'rwa qarap tura almaydı, h'esh ekilenbesten janın'ızda turıp, qolınan kelgenshe ja'rdem beriwge, qıyınshılıqlardı siz benen birgelikte jen'iwge h'a'reket etedi.

Lekin birewdin' turmısına, a'tirapta ju'z berip atırg'an waqıya-h'a'diyselerge biyta'rep h'a'm biypa'rwa qarap, qurı baqlawshı bolıp jasaytug'ın adamnan qorqıw gerek. Olardan h'esh qashan jaqsılıq shıqpaydı. O'ytkeni, olarda ya iyman, ya erk-ıqrar bolmaydı. Olar h'a'tte o'z xalqı h'a'm Watanının' ta'g'dirine de misli jat adamday qaraydı.

A'zelden ma'lim, biypa'rwa adam dushpannan da qa'wiplirek. Sebebi, dushpannın' kimligi, h'aqıyqıy kelbeti siz ushın aldınnan ma'lim boladı. Biraq, biyg'am h'a'm biypa'rwa adamnın' kelbetin birden bilip bolmaydı. Sonın' ushın ol ishin'izde ju'rip, sizge qarsı tis qayraytug'ın dushpanlar ushın imkaniyat jaratıp beredi.

Ko'rnekli filosoflardın' biri a'ne usı turmıshlıq shınlıqtı teren' tallap, to'mendegishe h'aqqanıy pikirlerdi bayan etken: «Dushpanlardan qorıqpa, ko'p bolsa, olar seni o'ltiriwi mu'mkin, doslardan qorıqpa – ko'p bolsa, olar sag'an

qıyanet etiwı mu'mkin. Biyparwa adamlardan qorıq – olar seni o'ltirmeydi de, satpaydı da, tek olardıń tım-tırıs h'a'm biypa' rwa qarap turıwı sebepli jer ju'zinde qıyanet h'a'm adam o'ltiriwshilikler ju'z bere beredi».

Ha'r bir insan o'mirinde og'ada u'lken a'h'miyetke iye bolg'an usınday pikirlerdi o'nip-o'sip kiyatırǵan jaslardıń sanasına sin'diriw, olardı turmıs sınaqlarına shıdamlı etip tayarlaw bizin' ata-ana, ustaz-oqıtıwshı, basshı-jetekshi sıpatındag'ı, usı muqaddes jurttın' puqarası sıpatındag'ı muqaddes minnetimiz bolıp tabıladı.

Bul boyınsha en' aktual wazıypamız - joqarıda atap o'tilgen barlıq protsesslerdin' ilimiy-teoriyalıq tiykarların, olardıń jan'a qırların mu'ltiksiz ashıp beriw, oqıwshılarımız, studentlerimizge, ken' ja'miyetshilikke a'piwayı, anıq etip tu'sindirip barıw h'a'm olardı bu'gingi zaman talaplarına juwap beretug'ın ja'miyet qurılısın' belsendi do'retiwshilerine aylandırıwdan ibarat.

Bul ushın en' da'slep progressimizdin' h'a'r bir bag'darı – ja'miyetimizdegi siyasiy, sotsiallıq-ekonomikalıq, ma'nawiy mu'na'sibetlerdin' rawajlanıwı h'aqqında arnawlı a'debiyatlar do'retiw sistemasın ja'ne de jetilistiriw za'ru'r.

A'lbeste, bul ma'sele boyınsha ja'miyetlik ilimler salasında belgili bir jumıslar islenbekte. Biraq, obektiv aytatug'ın bolsaq, bul boyınsha baspadan shıqqan ko'pshilik sabaqlıqlar, oqıw qollanbaları, ilimiy-massalıq a'debiyatlardıń da, ko'pshilik taraw qa'nigelerinin' de da'rejesi talaptag'ıday emes ekenligin atap o'tiwge ma'jbu'rmiz. Bunday unamsız h'alatlarg'a shek qoyıw waqtı keldi.

Hesh shubh'asız, elimizde erkin, a'dalatlı h'a'm abadan turmıs qurıw barısında ja'miyetlik-siyasiy mu'na'sibetler, adamlardıń sanası h'a'm oy-pikiri de o'zine ta'n, sonın' menen birge, pu'tkilley jan'asha ma'niske iye bolmaqta. Sonın' ishinde, shaxs h'a'm ma'mleket, insan h'a'm ja'miyet ortasındag'ı mu'na'sibetler jan'asha mazmun h'a'm forma tawıp, jan'a o'zgeshelikler, jan'a printsipler tiykarında jetilisip baratırǵanın seziw, an'law qıyın emes.

Solay eken, bulardıń barlıg'ı jan'asha qa'diriyatlar h'a'm demokratiyalıq printsipler mazmunına, o'z turmıs h'a'm oy-pikir ta'rzimizge say, biz qurıwg'a umtılıp atırǵan erkin puqaralıq ja'miyetinin' talaplarına juwap beretug'ın

mu'na'sibetler sıpatında ja'miyetlik pa'nlerdin' tiykarg'ı izertlew temalarına aylanıwı da'rkar.

Bul boyınsha en' a'h'miyetli wazıypa sonnan ibarat, h'a'r qanday puqara, h'a'r qanday insan ja'miyet rawajlanıwı h'a'm onı jan'alawg'a, ruwh'ıy turmısımızdı tu'rli topılıs h'a'm agressiyalardan qorg'aw ma'selesine bolg'an o'z minneti h'a'm juwappershiligin tap usı tiykarda anıqlap alıwı za'ru'r.

Bul ma'sele h'aqqında teren'irek oylap ko'retug'in bolsaq, usı printsiplerge tayang'an ja'miyettin' o'zine ta'n sotsiallıq ko'rinisi, onın' kelbeti, rawajlanıw jolları, artıqmash o'zgeshelikleri h'aqqında anıq ko'z-qaras, tu'rli pikir, pikir alısıwlar arqalı g'ana ayan bolatug'ınlıg'ın atap o'tiwimiz h'a'm bunı o'zimizge o'lshep etip alıwımız za'ru'r.

Bunday ken' ko'lemlı h'a'm og'ada a'h'miyetli ma'selelerdi sheshiwde ma'mleketimiz h'a'm ja'miyetimiz, ja'miyetlik pa'nler salasında islep atırg'an ilimiy-izertlew institutları, joqarı oqıw orınları, tu'rli ja'miyetlik oraylar, en' a'wele, ma'nawiyattı u'git-na'siyatlaw orayı, milliy ideya h'a'm ideologiya ilimiy a'meliy orayı ta'repinen h'a'r ta'repleme tiykarlang'an teren' usınıs h'a'm rekomendatsiyalardı ku'tiwge tolıq h'aqılı.

A'sirese, bu'gingi shiyelenisken ideologiyalıq protsesslerdi ilimiy-a'meliy jaqtan h'a'r ta'repleme tallaw h'a'm bah'alaw, olardıń birlemshi bag'darların, kimge h'a'm nege qarsı qaratılğ'anın anıqlaw, xalıqtın' tu'rli qatlamlarına ta'sirin u'yreniw, milliy ma'plerimizge, turmıs qa'lpimizge jat bolg'an zıyanlı ideyalar h'a'm ideologiyalıq topılıslardıń mazmunın ashıp beriw, puqaralarımızdın' qa'lbinde milliy oy-pikir h'a'm salamat ko'z-qaras tiykarların bekkemlew ayırıqsha a'h'miyetke iye.

Tek a'ne usınday tiykarda jaslardı o'z pikirine iye, tu'rli ma'nawiy topılıslarg'a qarsı bekkem tura alıwg'a ılayıqlı bolg'an, erk-ıqrarlı, pıdayı h'a'm Watandı su'yiwshi insanlar etip ta'rbiyalawg'a erisiw mu'mkin. Bul boyınsha ma'nawiy – ma'g'ripiy u'git-na'siyat islerinin' ta'sirshen'ligin ta'miyinleytug'ın zamanago'y ma'limleme h'a'm kompyuter texnologiyaların ken' engiziw, ja'miyetimizdin' ideologiyalıq immunitetin ku'sheytiwge qaratılğ'an na'tiyjeli usıl

– metodlardı islep shıǵıw, ma'mleketlik h'a'm ja'miyetlik sho'lkemler ushın tiyisli usınıs h'a'm qollanbalardı tayarlaw bu'gingi ku'ni a'h'miyetli wazıypamızg'a aylanıp baratırǵ'anlıǵ'ın teren' tu'sinip alıwımız za'ru'r.

Joqaridag'i aytilg'anlardan juwmaq shig'ara otirip biz Prezidentimizdin' to'mendegi pikirlerin keltirmekshimiz.

“Ha'zirgi ku'nde diniy ekstremizim ideologiyasına, qopariwshiliq-terrorshiliqqa qarsi basli waziypa-xaliq arasinda-a'sirese jaslar menen alip barilatug'in u'git na'siyat ha'm ta'rbiyalıq islerde izshil, teren' oylanilg'an sistema tiykarında sho'lkemlestiriw ha'm olardin' ta'sirshen'ligin keskin ku'sheytiwdi bu'gin basimizdan keshirip atırǵ'an turmistin' ozi talap etpekte.”

Jaslarimizdi ka'mil insanlar etip ta'rbiyalaw olardi bilimli bolıwg'a iqlas qoyatug'in ha'm ma'na'wiw jaqtan ha'm fizikalıq jaqtan salamat etip jetilistiriw ha'r birimizdin' waziypamız turmisqa kirip kiyatırǵ'an jas a'wladtan ka'siplik teren' bilim ha'm ko'nligiwlerge iye bolıw menen birge siyasiy sawatli, ma'denyatli, marifatli barliq ma'selelerdi sheshiwde sezgir ha'm qirag'i insanlar bolıwların ha'zirgi zaman talap etip atir.

Qadag'alaw ushin sorawlar:

1. Zıyanli ha'm buzg'inshi ideya ha'm ideologiyalar haqqında nelerdi bilesiz?
2. Buzg'inshi ideologiyalardin' ja'miyet turmisan tas'iri qanday?
3. Ideologiyalıq ag'im ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usillari degende nelerdi bilesiz?

A'debiyatlar:

1. Аббосхўжаев О., Умарова Н., Қўчқоров Р. Мафкура полигонларидаги олишувлар. – Т.: Akademiya, 2007.
2. Абдуллажанов О. Диний ақидапарастликнинг келиб чиқиши, моҳияти ва Ўзбекистонга кириб келиши. – Т.: Академия, 2000.
3. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. – Т.: Молия, 2003.
4. Диний экстремизм ва терроризмга қарши курашнинг маънавий-маърифий асослари. – Т.: Ислom университети, 2005.
5. Жаринов К.В. Терроризм и террористы: исторический справочник. – Минск: Харвест, 1999.

5-TEMA: Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari

Joba:

- 1. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlar**
- 2. Ideologiyaliq ag'implar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari**
- 3. Demokratiyaliq ja'miyet rawajlaniwinda ideologiyaliq bag'darlardin' o'zgeriw o'zgeshelikleri**

Tayanish so'zler: ja'miyet, ideya, ideologiya, globallasiw, flyuralizm, demokratiya, do'retiwshi ideyalar, buzg'inshi ideyalar, ba'rkamal a'wlad, informatsiyaliq qa'wipler, ta'lim-ta'rbiya, demokratiya

IDEOLOGIYALIQ AG'IMLAR HA'M BAG'DARLAR

Milliy ideya u'git na'siyati tu'sinigi haqqinda aytiwdan aldın "u'git na'siyat" so'zinin' ma'nisine itibar beriw lazim. Adamdi belgilili bir is-ha'reketke qaray u'gitlew, og'an bolg'an qizig'iwshiliqti oyatiw menen bag'darlaw.

U'git-na'siyat insannin' sanasi ha'm qa'lbin iyelewge qaratilg'an. U'git-na'siyatlawshilardi sonin' ushin da, "insan qa'lbin sazlawshilar" dep ataydi. Demek, u'git-na'siyattan maqset - tek bilim arttiriw emes, ba'lkim adamdi belgili ha'reketke u'ndewden ibarat. Ma'selege usi ta'repten qaraytug'in bolsaq, "milliy g'arezsizlik ideyasi" haqqinda mag'liwmat beriw menen sheklenbesten, ideyalogiyaliq maqsetlerdi aniq waziypalar formasina keltiriwimiz, milliy g'arezsizlik ideyalogiyasindag'i tiykarg'i ideyalardin' a'meliy ha'reketlerge aylaniwina erisiwmiz za'ru'r. Sebebi milliy ideya teren' isenimge aylang'an jag'dayda g'ana ol u'lken ku'sh qu'diretke iye boladi. Bunin' ushin bolsa xaliq ideyalogiyadan orin alg'an ideyalarg'a ku'shli iseniwi ha'm og'an a'mel qiliwi lazim. Prezident I.A. Karimov aytqaniday, "Milliy ideyada ja'mlengen ulli maqsetlerdi a'melge asiriw en' aldi menen ja'miyetimiz ha'm usi ja'miyet ag'zasi bolg'an ha'r bir insannin'

ruwxiy dunyasi ha'm dunyag'a ko'z-qarasi unamli o'zgerisler menen baylanisli ekenligin umitpawimiz za'ru'r".

XXI a'sirde insaniyat o'z rawajlaniwini' sipat da'rejesinde jan'a basqishqa qa'dem qoydi. Milliy ideyani sin'diriw usillari, tenologiyalari o'zgerdi. Dunyada u'lken o'zgerisler bolip atirg'an bu'gingi ku'nde socialliq aymaqtı o'zlestiriwdin' jan'a usillari, solardan, jan'a texnologiyalar ken' qollanilmaqta. Texnologiyalar a'siri dep atalip atirg'an XXI a'sirde islep shig'ariwda qollanilip atirg'an jan'a texnologiyalar miynet o'nimdarlig'in sheksiz da'rejede o'sirdi. Biraq jan'a texnologiyalar sanaat ha'm awil xojalig'ında qollanilip atirg'an joq, ba'klım ma'na'wiı, ag'artiwshiliq processlerinde de o'z na'tiyjesin ko'rsetpekte.

Ma'mleketimizdegi ideyalogiyaliq processlerge usi ko'z qarastan qaraw milliy ideyani u'git-na'siyatlawda zamanago'y texnologiyalardan paydalaniw za'ru'rliğin ko'rsetedi. Milliy ideyani xaliq sanasına ha'm qa'lbine sin'diriw ma'lim texnologiya tiykarında alip barilg'anında ilajlardın' izbe-izligi, ko'lemi ha'm normasi, dawamlilig'i ha'm prinsipleri siyaqli ta'replerdi qamtıp alinadi. Olardıń a'hmiyetliliği sonda ko'rinedi, misali, u'git-na'siyatta normanın' buziliwi, milliy ideyalogiya haqqında normadan artıq ayta beriw, normanı bilmew kerı na'tiyje beriwı mu'mkin. U'git-na'siyatlaw texnologiyası milliy ideya ha'm milliy ideyalogiya mazmun-ma'nisine mas bolg'an jag'dayda g'ana ku'tilgen na'tiyjege erisiw mu'mkin.

O'zbekstanda ideyalogiyaliq processlerdi sho'lkemlestiriwdin' a'hmiyetli bag'darlari to'mendegilerden ibarat:

belgilengen ilajlardın' joqari da'rejede sho'lkemleskenlik penen o'tkeriliwin ta'miyinlew;

milliy ideya u'git-na'siyatinin' sipatin dawamli ra'wishte arttirip bariw;

da'wir talaplarinan kelip shiqqan halda ideyalogiyaliq jumislardi sho'lkemlestiriwdin' jan'a, na'tiyjeli jollarin izlew;

eski usillardi ma'ngilestiriwge, ko'shirmelewge jol qoymaw;

ideyalogiyaliq processlerdi sho'lkemlestiriwde ushiraytug'in ra'smiyatshiliq ko'rinislerine shek qoyiw

ideyalogiyaliq iskerliktin' qanshelli na'tiyjeli alip barilip atirg'anin biliw maqsetinde monitoringin du'ziw.

Milliy ideyanin' u'git-na'siyatin sho'lkemlestiriwde to'mendegi principiierge a'mel qiliw maqsetke muwapiq:

- *ken' qamrawliliq* - bunda ja'miyettin' barliq ag'zalarina ideyalar ha'r-tu'rliliigi tiykarinda ideyalogiyani sin'diriw, bul processte xaliqtin' barliq qatlamin qamtip aliw na'zerde tutiladi. Na'tiyjede, ja'miyettin' barliq buwinlari ideyalogiyaliq ta'sir ko'leminde qamtip alinadi; - uliwmalig maqsetke bag'darlang'anliq; - aktiv insandi ta'rbiyalaw ha'm insan ka'milligin ju'zege shig'ariw ideyalogiyani' bas maqseti qilip alinadi;

- *izbe-izlik*- ha'r bir basqish ushin qa'legen qa'diriyatlardi sin'diriw maqsetinde ideyalogiyaliq u'git-na'siyat sho'lkemlestiriledi;

- *basqishpa - basqishliq* - milliy ideyalogiyani u'git-na'siyatlawdin' ruwxiy ta'repleri menen baylanisli bolip, ha'm u'git-na'siyatlawshi, ha'm qabil qiliwshinin' ma'lim tayarliq basqishlarinan o'tiwin ko'rsetedi. Aytayiq, baslang'ish klass oqiwshisina milliy ideyalogiyani' filosofiyaliq ha'm etnik tamirlari haqqinda aytaw orinsiz boladan tisqari uliwma na'tiyjesiz esaplanadi. Sonin' ushin baqshada, baslang'ish klaslarda, toliqisiz orta mekteplerde, joqari klaslar, licey ha'm kolledjler, joqari oqiw orinlari ha'm miynet toparlarinda ideyalogiyaliq jumis tin'lawshi ha'm oqiwshilardin' jasi, bilimi, mag'liwmati siyaqli ta'replerin esapqa alip aniq belgilengen reje tiykarinda alip bariliwi kerek;

- *normaliq* - keru u'git-na'siyatti keltirip shig'aratug'in, o'mirden ajiralip qaliwg'a alip keletug'in ra'smiyatshliq ha'm ta'kirarlaniwlarg'a jol qoymaydi;

- *shaxsiy o'rnek* - ideyalogiyamizdi u'git-na'siyatlawda jetiskenlikti ta'miyinleytug'in a'hmiyetli tiykarlardan biri. Mektep mug'allimi sabaqta oqiwshilarg'a millet ma'pi, arziw-niyetleri, talpiniwlari haqqinda aytsa, biraq o'zi turmista usi ma'plerge qarama-qarsi ha'reketlerdi islese, bul u'git-na'siyattin' na'tiyjesi nolge ten' boladi. Ma'mleket ha'm millet rawajlaniwi haqqinda awiz go'pirtip aytatug'in basliq bosap qalg'an lawazimg'a mu'na'sip isshinin' ornina, o'zine tiyisli , biraq bul oring'a ilayiq emes adamdi qoysa, ol millettin' ju'zine ayaq

qoyg'an menen ten' boladi ha'm oni keru u'git-na'siyat qilg'an boladi. Sonin' ushin, milliy ideyani xaliq sanasina sin'diriwde u'git-na'siyatlawshilar iskerliginde is penen so'z birligin ta'miyinlew, a'sirese basshildin' shaxsiy o'rnek ko'rsetiw principine a'mel qiliwi jetiskenlikti ta'miyinleytug'in en' a'hmiyetli tiykarlardan biri. Karana, sho'lkem, birlespe basshisi.olar ma'mleket sektori yaki jeke sektorg'a tiyisli boliwina qaramastan o'z toparindag'i ma'nawiy-ag'artiwsihiliq processlerge juwapkershilikli boliwi kerek;

-alding'i u'git-na'siyat texnologiyalarinan paydalaniw – bunda ideyalogiyaliq u'git-na'siyatqa insanlardi sheberlik basqariw usili sipatinda qaraladi. Milliy ideyanin' u'git-na'siyati qatip qalg'an zat emes, aktiv process. Sonin' ushin oni a'yyemnen qalg'an waz aytiw ha'm lekciya oqiw siyaqli ko'rinishleri menen g'ana xaliqqa sin'dirip bolmaydi. Maqsetke erisiw ushin u'git-nasiyattin' ha'reketshen' tu'rlerinen, zamanago'y texnologiyalardan da paydalaniw maqsetke muwapiq. Jaslar arasinda u'git-na'siyat alip barilg'anda pikirlesiw, erkin pikir siyaqli formalardan paydalanilsa maqsetke tezirek ha'm tolig'iraq erisiw mu'mkin. Jaslardin' fiziologik ha'm ruwxiy o'zgeshelikleri waz ha'm lekciyalardi emes, ko'birek interaktiv usillar ha'm sanap o'tilgen u'git-na'siyat formalarinan paydalaniwdi payda etedi.

Bul u'git-na'siyat prinsipleri milliy ideyani insan sanasi ha'm qa'lbine sin'diriwdin' barliq basqishlari ushin uliwma ha'm birdey bolip, tu'rli basqishlarda, tu'rli forma ha'm qurallardan paydalang'anda adamlardin' jasi, ka'sibi, mag'liwmati siyaqli. Ne ushin milliy ideyani insan sanasi ha'm qa'lbine sin'diriw za'ru'r ha'm a'hmiyetli? Milliy ideyanin' u'git-na'siyati nege xizmet qiladi ha'm bul process qanday sho'lkemlestiriwi kerek? Uliwma, milliy ideyanin' u'git-na'siyati menen kimler ha'm qanday sho'lkemler shug'illaniwi kerek? Bul temani u'yreniw usi siyaqli sorawlarg'a juwap tabiw imka'niyatini beredi.

XXI a'sirdi axborot a'siri, axborot texnologiyalari a'siri dep ataw ken' en jaymaqta. Sebebi, a'sirimizde ken' ko'lemde ha'm tezlik penen tarqalip atirg'an informaciyalar insannin' qa'lewlernin, talg'amin o'zgerettiriwi, pikirine ta'sir qiliwi mu'mkin. Ta'n aliw kerek, ko'rilip atirg'an seriallardan baslap balalarg'a aytip

berilip atirg'an erteklerge shekem, ha'tteki oqig'an kitaplarimiz da qandaydur ideyalogiyaliq ta'sirge iye – olarda belgili ideyalar jatadi. Bul halat "En' tiykarg'i zatti ko'z benen ilip bolmaydi" degen pikirdi ja'ne bir ret tastiyoqlaydi. Bunday ko'zge ko'rinbes qu'diretli u'git-na'siyat ku'shleri adamdi ha'mme jerde ha'm ha'r ku'ni qorshap turadi. Bul ku'shlerdin' maqseti – insandi negedur isendiriw, negedur u'ndew, negedur awdiriw. Isbilermen o'nimin reklama qilip, oni satip aliwg'a shaqiradi. Diniy a'rbaplar o'z dinine siyiniwg'a shaqiradi. Xaliq araliq maydanda ayirim ma'mleketler o'zinin' "u'lken ag'a" ekenin uqtiirwg'a ha'reket qiladi. Biraq tiyinnin' arqa ta'repi de boladi-g'o. Eger sol o'z o'nimin maqtap atirg'an isbilermen temeki satip atirg'an bolsa she? Onin' ziyani haqqinda adamlarg'a kim xabarlaydi? Eger sol dindar haqiyqiy din shette qalip, ma'mleket du'zimin awdariwg'a shaqirip atirg'an bolsa she? Bunday buzg'inshiliqlardan xaliqti kimqaytaradi? Yaki dunyada "u'lken ag'alar" din' qolinan uslap bolmaytug'inlig'in, g'arezsiz adim qoyiw kerekligin kim tusindiredi? Bul siyaqli u'git-na'siyatti yaki keru u'git-na'siyatti kim sho'lkemlestiriwi kerek?

IDEOLOGIYALIQ AG'IMLAR HA'M BAG'DARLARDI

U'YRENIWDIN' ZAMANAGO'Y USIL HA'M TEXNOLOGIYALARI

Bu'gingi ku'nde rawajlang'an ma'mleketler qu'diretli u'git-na'siyat sistemasina iye boliwg'a talpinip atirg'anlig'in ayiriqsha atap o'tiw lazim. Misali, o'z iskerliginin' u'git-na'siyatina AQSH hu'kimeti jilina 2,5 mlrd dollar sariplaw biykarg'a bolmasa kerek. Franciya hu'kimeti de o'z siyasatin xaliqqa tu'sindiriw jumislarina jilina 100 mln frankti biykarg'a sariplap atirg'an joq shig'ar? Bul magliwmatlar u'git-na'siyat tek dinde emes, bizneste a'hmiyetliligi ba'lkim siyasatta da, ma'na'wi-ag'artiwshiliq jumislarda da ayiriqsha a'hmiyetke iye ekenligin ko'rsetedi. Demek, rawajlang'an demokratik ma'mleketler de ideyalogiyaliq iskerlikten sira' waz keshpegen.

Puxta islep shig'ilg'an strategik bag'dar ma'mlekettin' keleshegin belgileydi. O'zbekstannin' strategik maqsetleri Islam Karimovtin' bir qansha, solardan, "O'zbekstan XXI a'sirge talpinbaqta", "Joqari ma'na'wiyat – jen'ilmes

ku'sh" shig'armalarida belgilep berilgen. Usi maqsetlerge qaray insanlardi bag'darlaw olardi ideyalar formasinda sin'diriw za'ru'rigin keltirip shig'aradi.

O'zbekstanda a'melge asirilib atirg'an tu'p o'zgerislerdin' tag'diri, so'zsiz, ha'r bir puqara, anig'iragi insannin' aktivligine baylanisli. Bul bolsa reformalardin' a'hmiyetin xaliqqa tu'sindiriwdi talap qiladi. Sonin' ushin rawajlang'an ma'mleketlerde ideyalogiyanin' u'git-na'siyati hu'kimet siyosatinin' tiykarin quraydi. Ma'mlekettin' bas reformator ekenligi de O'zbekstan hu'kimetinin' siyosatini arnawli na'siyatlawdi talap etedi. Bunday u'git-na'siyat ilajlarinin' "ideyalogiyaliq tiykarda ta'miyenlew"ge xizmet qiladi.

O'zbekstan turmisindag'i o'zgerisler insanlar sanasinda da u'lken o'zgerisler qiliwdi talap etedi. O'tiw da'wirinde ha'r qanday ma'mleket jan'a zaman adamin tarbiyalaw haqqinda qayg'iriwi ta'biyyi. Demek, O'zbekstanda da "ka'mil insan" ideyasinda ta'riyiplengen shaxsqa mas sipatlarin puqaralarg'a engiziw waziypasi turadi. "Puqaraliq ta'rbiya"ni bunday ta'rbiyalaw ideyalogiyaliq siyosatini tiykarin quraydi.

O'zbekstanda jas a'wladti jan'asha pikirlewge, siyasiy aktivligin bag'darlawg'a, olardi g'arezsizlik ideyalarina sadiq qilip ta'rbiyalaw waziypalari basqishpa-basqish ra'wishte a'melge asirilmaqta. Globallasiw processinde siyasiy ha'm psixologik ko'rsetkishlerdin' pu'tkilley o'zgeriwi jaslardin' axborot qa'wipsizligin ta'miyinlew din' a'hmiyetliligini ko'rsetedi.

Qa'wipti seziw ha'm og'an qarsi gu'resiw qurilmalari – shaxstin' o'zin-o'zi an'law processinde qa'liplese di. Jaslarda shaxsiy pikir, dunyag'a ko'z-qaras qa'lipsekennen keyin g'ana analiz ha'm kritikaliq pikirlew payda boladi.

Jaslar o'zinin' siyasiy koncepsiyasin g'arezsiz ra'wishte tuwri qa'liplestiriwde, siyasiy processlerdi aniq qamtiy aliwinda ha'm analiz qila aliwda, ma'nisin tu'siniwinda – ha'reketleniw koncepsiyasi qa'liplese di.

Ha'zirgi waqitta qa'wipsizlikni ta'miyinlewdi texnologik ha'm texnokratik usilda sho'lkemlestiriw – da'wir talabi. Jaslardin' informacion-psixologik immunitetin qa'liplestiriw processti texnologiyalar tiekarinda sistemalastiriw, o'z na'wbetinde bir qansha jumislardi iqshamlastiriw, uliwmalastiriw ha'm

muwapiqlastiriv siyaqli to'mende keltirilgen sho'lkemlestiriv jumislarin orinlawdi talap etedi;

- Siyasiy processlerdin' ma'nisin tu'siniw, immunitetti qa'liplestiriwde paydalaniw;
- Immunitetti qa'liplestiriwge xizmet etiwshi mag'liwmatlardi tabiw, jiynew ha'm qayta islew;
- Infarmacion psixologik immunitetti qa'liplestiriwge tiyisli mag'liwmatlar bazasin du'ziw;
- Mashqalalardi sheshiw, aniqlaw, a'hmiyetlilik boyinsha differenciyalaw;
- Immunitettin' rawajlaniv principlerin an'law, qabil qiliw;
- Sirtqi ha'm ishki halatti strategik ko'p faktorli analiz etiw;
- Axborot, ekonomikalik, texnik resurslardin' shegaralaniwin aniqlaw, resurslardi bayitiw jumislarin a'melge asiriw;
- Xaliq araliq maydandag'i waqiyalardin' rawajlaniw gu'zetiw, analiz ha'm siyasiy boljaw;
- Geopolitik ma'pke erisiwdin' strategiya ha'm taktikasin qa'liplestiriw, sirttan kirip atirg'an qa'wip-qa'terlerdi klassifikaciyalaw, olardi neytrallastiriv ha'm de dezinfekciyalaw is-ilajlarin islep shig'iw, a'melge asiriw;
- Ishki axborot ortalig'inin' informacion-psixologik immunitetin qa'liplestiriwdin' texnologiyalarin, metodlari ha'm usillarin islep shig'iw, a'meliyatqa ja'riyalaw;
- Immunitetti ja'riyalaw jumislarin a'melge asiriwdin' alternativ variantlarin islep shig'iw;
- Ol yaki bul alternativ variantlardin en jaydiriwda payda bolatug'in halatlar ha'm de jag'daylardin boljaw'
- A'melge asirilip atirg'an jumislardin' na'tiyjelik tiykarlarin islep shig'iw ha'm en jaydiriw;

- Ma'mlekettin' ishki axborot ortalg'in ku'sheyttiriw, sirtqi qa'wiplerge qarsi gu'resiw qa'biyletin asiriw, axborot hu'jimleri ha'm qa'wip-qa'terine qarsi gu'resiwshen'likti ta'miyinlew;
- Immunitetti qa'liplestiriwdin' en' maqul variantlarin islep shig'iw ha'm en jaydiriwi;
- Jaslarda qarar qabil qiliwg'a ko'rsetiletug'in ta'sirdi analizlew;
- Jaslardin' o'zi qabil qilg'an qararlarin o'zi korrekciya qiliw ko'nlikpelerin qa'liplestiriwi;
- Jaslardin' o'zin-o'zi basqariw ha'm analiz etiwini qa'liplestiriwi.

Sonin' menen birge, jaslarg'a ta'sir ko'rsetiwshi siyasiy, social-ekonomikaliq, psixologik tiykarlardi toliq islep shig'iw da za'ru'r. Bul bolsa payda bolatug'in kemshiliklerdi o'z waqtinda joq etiwge imka'niyat beriwi mu'mkin.

DEMOKRATIYALIQ JA'MIYET RAWAJLANIWINDA IDEOLOGIYALIQ BAG'DARLARDIN' O'ZGERIW O'ZGESHELIKLARI

Ha'zirgi ku'nde insan sanasi ha'm qa'lbin iyelew ushin gu'res barip atirg'ani hesh kimg'e sir emes. Sonin' ushin jat ideyalogiyaliq ta'sirlerge qarsi gu'reste u'zilislere jol qoyip bolmaydi. Bunday sha'rayatta jat ideyalogiyalardin' qopariwshi ta'sirine qarsi dawamli ha'm u'ziliksiz keru' u'git-na'siyatti sho'lkemlestiriw a'hmiyetli esaplanadi. Nege degende, bunday salamat bolmag'an ideyalogiyalarg'a qarsi gu'resti alip bariwdi talap etedi.

O'zbekstan Filosoflari milliy ja'miyetinin' jumisshi topari ta'repinen Milliy g'arezsizlik ideyalogiyasinin' tiykarig'i tu'siniklari ha'm prinsipleri islep shig'ildi. O'zbekstanda milliy g'arezsizlik ideyasinin' u'git-na'siyati a'ne usi tiykarig'i ideyalar, tusinikler ha'm prinsiplerge su'yengen halda a'melge asirilmaqta.

Bul u'git-na'siyat prinsipleri milliy g'arezsizlik ideyasini insan sanasi ha'm qa'lbine sin'diriwdin' barliq basqishlari ushin uliwmalig ha'm birdey bolip, tu'rli basqishlarda, tu'rli forma ha'm qurallardan paydalang'anda adamlardin' jasi, ka'sibi, mag'liwmati siyaqli o'zgesheliklari esapqa alinadi. U'git-na'siyat alip

bariwda sanap o'tilgen principlerdin' ma'lim auditoriya o'zgesheliklerine maslig'in ta'miyinlew onin' na'tiyjeligin ta'miyinleytug'in en' a'hmiyetli tiykar esaplanadi

Ideyanin' insaniyattin' evolyuciyasindag'i orni ha'm a'hmiyeti dawamli ra'wishte ja'miyettin' intellektualli ag'zalari diqqat itibarinda bolg'an: Buni dunya rawajlaniwina u'ken ta'sir ko'rsetken teoriyaliq ta'liyimat ha'm ideyalogiyalar tiykarin saliwshisi bolg'an, tariyxtin' tu'rli da'wirlerinde jasag'an Sokrat, Konfuciy; Alisher Nawayi, Maxatma Gandi siyaqli alimlar shig'armalrinda ilimiy teoriyalar misalinda ko'riw mu'mkin.

U'git-na'siyat qilip atirilg'an ideyalardin' insan sanasinda axborot, magliwmat formasinda ornalasiwi jetkilikli bolmaydi, olar insannin' ju'rek-ju'regine jetip barg'anda g'ana insanlardin' qa'lbine teren' ornalasadi. Bunin' ushin bolsa, auditoriyani u'git-na'siyatshi ideyalarg'a itibarin tartiw menen de qanaatlaniwi mu'mkin emes. Sebebi, itibardi tartiw – u'git-na'siyattin' birinshi basqishi g'ana.

U'git-na'siyattin' keyingi basqishi ideyani tuwri tusindiriwde, ideyalogiya menen baylanisli barliq sorawlarg'a juwap tawip beriwdi talap qiladi. Sebebi, milliy ideyani tu'siniw – og'an iseniw demekdur. A'ne usi jerde bir sorawg'a dus kelemiz: ne ko'birek isenim oyatadi: da'liller menen tiykarlang'an axborot pa, yaki sezimlerde oyatiwshi lekciyama? U'gitlew dawaminda insannin' sezimlerine, qa'lbine mu'ra'ja't qiliw u'lken na'tiyje beredi, a'llette. Biraq isenimli da'liller, qarsiliq oyatpaytug'in turmisliq mag'liwmatlardin' keltiriliwi bul ideyalardi turmisqa en jaydiriwda ha'mmemiz ma'pdar ekenligimiz haqqinda pikirdi oyatadi.

U'git-na'siyat processi usi jerde tamam boladi, dep oylaytug'inlar u'lken qa'te qiladi. Sebebi, ideyalogiya jan'a islerge ilha'mlandiradi, ha'reketke u'ndeydi. Ha'reketsiz ideyalogiya bolsa quri ga'pten basqa zat emes. Demek, insanlar milliy ideyalogiyadan orin alg'an ideyalarg'a mas ha'reket baslag'anlarinda g'ana milliy ideya xaliqtin' isenimine aylang'anlig'i haqqinda juwmaq shig'ariw mu'mkin.

Malim auditoriya o'zgesheliklerine maslig'in ta'miyinlew u'git-na'siyat na'tiyjeligin ta'miyinleytug'in en' a'hmiyetli tiykar esalanadi.

Ugit-na'siyat jumislarinda ha'r bir insan, en' aldi menen, o'z ma'plerinen kelip shig'ip jasawdi esapqa aliw kerek. Milliy g'arezsizlik ideyasi qandaydur tu'siniksiz, qurg'aq, turmistan uzaq zat emes, kerisinshe adamlardin' ku'ndelik turmisi, ta'shwishleri menen baylanisli halda tu'sindiriliwi kerek. Insan qay jerde islewine qaramastan o'z waziypasina juwapkershilik penen qarasa, ol milliy ideyag'a o'z u'lesin qospaqta, dep aytiw mu'mkin. Demek, milliy g'arezsizlik ideyasi u'git-na'siyati pikirler ha'r tu'rliligi principine ziyan keltirilmegen halda u'sh maqsetke: Watan rawajlaniwi, el tinishlig'i ha'm xaliq pa'rawanlig'in ta'miyinlew siyaqli joqari maqsetke a'mel qiladi. "Tabiiy milliy ideyamiz usi elde jasap atirg'an barliq adamlardin' niyetlerin, o'mirlik ma'plerin qamtiytug'in el tinishlig'i, watan rawajlaniwi, xaliq pa'rawanlig'i degen tu'siniklerdi o'z ishine aladi".

En' tiykarg'i u'git-na'siyat qurali g'alaba xabar qurallari iskerligi menen baylanisli. Berilip atirg'an xabarda tek jetiskenliklerdi ko'rsetiw, xoshametlewlerden ibarat boliwi u'git-na'siyatqa qanshelli paydali yaki ziyanli ekenligin oylap ko'riw lazim. O'mir bar eken, mashqalalardin' bolatug'inlig'in a'dettegi zat dep qarawg'a u'yreniw kerek. Olardi ko'rip, o'zin ko'rmegenlikke aliw menen tek o'zimizge ziyan keltiremiz. Demek, mashqalalardi o'z waqtinda ta'n aliw, olardi sheshiwge ja'rdem beredi. Tek maqtaw u'git-na'siyattin' jalg'iz usili ha'm ha'tteki tuwri joli da emes. Demek, ideyalogiyani turmisti tek maqtaw, oni kemshiliksiz ko'rsetiw arqali u'gitlew mu'mkin emes.

Bug'an misal, bir waqtlari AQSH puqaralarinda demokrtaik principiardin' bir az qa'dirsizleniwi gu'zetilgen. Alimlar ta'repinen bul ma'selenin' tu'rli sheshimleri usinilg'an, biraq u'git-na'siyattin' biraq da'stu'riy emes usili tan'lap alinadi: demokratiyanin' kemshilikleri a'shkara aytiladi, onin' ayirim islemey atirg'ani" ashiq kritikalindi ha'm de ha'm og'an qarsi kommunizm ha'm monarxiya usinildi. U'git-na'siyattin' bul usili ku'tilgendey na'tiyje berdi; adamlar "jaman bolsa da, demokratiya ta'wirirek", degen pikirge keldi ha'm onin' qorg'awshilarina aynaldi.

Student jaslardin' siyasiy-socialliq jag'dayg'a mu'na'sebetin qa'liplestiriwde ishki ha'm sirtqi axborot ortalig'i a'hmiyetli rol oynaydi.

Socialliq-siyasiy o'zgerislerge individual ta'rizde o'zlestiriwdi shaxstin' ta'jiriybesi menen baylanistiriw kerek, jaslaridin' ma'na'wiw-ta'rbiyalıq ha'm intellektual rawajlanıwin ta'miyinlewshi bilim, ko'nlikpe, ta'jiriybe siyaqli sipatlari ko'rsetkish formasında qatnasiwi mu'mkin.

Ha'zirgi waqıtta student jaslaridin' ruwxiyatına ku'shli ta'sir ko'rsetiwshe intellektual qural waziypasin atqariwshi uliwma jan'asha tildegi jan'a a'wlad oqiw a'debiyatlari kerek. Bunin' ushin jaslaridin' fiziologik-psixologik rawajlanıwin ha'm dunya siyasinin' jan'asha qa'liplesip atirg'anlig'in itibarg'a alıp, du'zilip atirg'an a'debiyatlardin' kontekstin tu'pten o'zgertiw kerek.

So'z erkinligi demokratik reformalar ko'lemin tezlestiriwge xizmet qiladi. G'alaba xabar qurallari bolsa ha'miyshe demokratiya ha'm so'z erkinligin' o'zine ta'n o'lshemi, ko'rsetkishi bolıp kelgen. Erkin ha'm g'arezsiz g'alaba xabar qurallari demokratik rawajlanıwdi bekkemleydi.

Totalitar du'zim g'alaba xabar qurallari jetkeriw qurali ha'm jeke ideyalogiyani sin'diriw qurali bolıp xizmet qilg'anin jaqsi bilemiz. "Ma'jbu'riy jeke pikirlew da'wiri" dep ataw mu'mkin bolg'an bul da'wirde g'alaba xabar qurallarınan turmis tek jarqın ren'lerde boyalıp, mashqalalar haqqında ayılmag'an edi. Sebebi, sol waqıtta mashqalalar ha'm illetler haqqında aytiw mu'mkin bolmag'an. Sonin' menen birge, mashqalalar ha'm illetler haqqında aytiw kommunizmdey "kemshiliksiz" ham "quramalı" du'zimge xaliqtin' isenimin to'menletip jiberiwi mu'mkin edi. Jekke partiya, jekke ideyalogiya ha'm jekke pikirlew siyasaki plyuralizmdi, pikirler, a'sirese, ideyalar ha'r tu'rliligın uliwma biykar etetug'in edi. Barlıq jurnalistler Moskvadag'i "basshi" lardin' awızına qarap, buyrig'in ku'tip, olardin' ko'rsetppesine a'mel qilg'an halda jumis isleytug'in edi. Usi da'wirdi bastan o'tkergenbiz, biraq, ayirim adamlar jumisqa usınday ko'z-qarastan qarawdan, sol zamanlardan qalg'an ayiirm eski qa'lip ha'm ko'shirmelerden qutila almay atir.

Jaslarg'a qaratilg'an informacion-psixologik ta'sirden ku'tilgen maqset:

- jaslar sanasında siyasiy ha'm ideyalogiyalıq biypa'rwalıqtı payda etiw;
- olardin' ma'nawiy-ta'rbiyalıq sanasin joldan shig'ariw;
- "alaman" yaki "toda" sanasin qa'liplestiriw;

- ma'mleketke qarsi naraziliqti qa'liplestiriw;
- a'meldegi konstitucion sistemag'a isenimsizlikti keltirip shig'ariw;
- ta'rripsizlikti payda etiw;
- tiykarg'i maqset jaslar "zombi" g'a aynaldiriw g'a qaratiladi

Axborot hu'jimine qarsi gu'reste na'tiyjege erisiw ushin nishang'a aylang'an obiekti aniq biliw sha'rt;

Birinshiden, informacion-psixologik hu'jim ko'birek go'zlengen obiekt ja'miyettin' qaysi qatlaminda? Qizig'iwshilig'i ne? Qayi social topardan ibarat? Olardin' mashqalasi ne? Ha'zirde ha'm keleshekte neni qa'leydi? – siyaqli sorawlarg'a juwap aniq boliwi kerek;

Ekinshiden, ma'mleket ko'leminde jan'aliq niqabinda ku'tilip atirg'an informacion-psixologik hu'jim ha'm qa'wip-qa'terlerdi, qaysi ta'repke bag'darlang'anlig'in aniqlaw lazim;

U'shinshiden, ja'miyet turmisinda, a'sirese jaslar aldinda o'z sheshimin ku'tip turg'an mashqalalardi aniqlaw ha'm olardi sheshiw lazim. Demek, informacion-psixologik hu'jimler ko'lemine iye boliwinin' aldin aliw ha'm de psixologik ta'sirin qirqiw maqsetinde:

Sheshimin ku'tip turg'an mashqalalar haqqinda olardi sheshiwge qaratilg'an is-ilajlar haqqinda axborotlardi intensive ra'wishte xaliqaraliq axborot maydanina shig'ariwdi ku'sheyttiriw kerek;

Mashqalalardin' sheshimi haqqinda, olardin' saplastiriliwi bariisnda ma'mlekettin' alip barip atirg'an jumislari haqqinda xaliqaraliq ja'ma'a'tshilik qanshelli ko'birek mag'liwmatqa iye bolsa, informacion-psixologik hu'jiminin' ta'siri sonshelli kem boladi, yag'niy qa'wip saplastiriladi;

Jaslar sanasinda pikirlew ha'm analiz processlerin ja'ne de rawajlandiriw is-ilajlarin tezlestiriw;

Ma'mleket alip barip atirg'an ha'r bir reforma, ha'r bir process haqqinda, siyasiy ha'm socialliq jan'aliqlardin' ha'r ta'repleme analizin g'alaba xabar qurallari arqali jaqin ha'm uzaq shet ellerge tarqatiw kerek.

Bu'gingi texnik imka'niyatlar na'tiyjesinde bunin' qiyinshilig'i joq, kerisinshe quramalilig'i bolsa axborot analizi ha'm onin' tezlik penen tarqatiliwinda;

Tek jaslarda g'ana emes, u'lken jastag'i xaliqqa da axborot immunitetin ha'm de sezgirlikke reakciyasın qa'liplestiriw.

Bu'gingi ku'nde g'alaba xabar quralların “to'rtinshi ha'kimiyat”qa aylandiriw ma'selesı ayiriqsha itibar talap etpekte. Olardi erkin socialliq ku'shke, siyasiy sistemanın' toliq ag'zasına ha'm ja'ma'a'tshilik pikirın qa'liplestiriwshi ta'sirli quralg'a aynaldiriw a'hmiyetli waziypa bolip qalmaqta. G'alaba xabar qurallarının' “to'rtinshi ha'kimiyat” atag'in aliwg'a neler tosqinliq qilmaqta? Olardin' erkin ha'm g'arezsiz iskerlik ko'rsetiwi ushin bekkem huqiqiy tiykar jaratıl'g'an bolsa jurnalistlerdi tayarlaw ma'mleket da'rejesinde itibar berilse, olardin' shet elde ta'lim aliwlarınan qarji ayalmay atirg'an bolsa, ja'ne ne qiliw kerek? Ko'rinip turg'anınday, g'alaba xabar qurallarının' rawajlanıwi ushin qolaylı ortalıq jaratıl'g'an. Demek, ha'mme ga'p olardin' o'zinde qalg'an.

Batista g'alaba xabar qurallarına qopal bolsa da socialliq ma'plerin “qoriqlawshi ko'ppek”, dep ta'riyip beriledi. Jetik demokratik ma'mleketlerde olar ja'miyettin' “ko'z”leri, “qulaq”lari waziypasın atqaradi. Birlesken sistema sipatında g'alaba xabar qurallari ja'miyettegi illetlerden xabar beriwshi, mashqalalardi ko'terip shig'ip, olardin' tu'rli sheshimlerin usiniwshi qu'diretli ku'shke aylang'an.

Xosh, bizdegi g'alaba xabar qurallarının' a'ne usilay rawajlanıwi ushin ne jetispeydi? En' aldi menen, g'alaba xabar qurallari erkin ha'm g'arezsiz bolıwi kerek. Ga'p g'arezsizliktin' en' joqarg'i da'rejesi ishki g'arezsizlik haqqında barmaqta. G'alaba xabar qurallarının' bunday g'arezsizligi jurnalistler do'retiwshiligınin' erkinligi, tema tan'law ha'm pikir beriwindegi g'arezsizliginde ko'rinedi. Sonda g'ana, jurnalisttin' do'retiwshiligi toliq ju'zege shig'ıwi ushin sha'rayat jaratıladı, ol professional erkinlikke iye boladı.

Aytıp o'tiw kerek, g'alaba xabar qurallari iskerliginın' plyuralizm principi tiykarına qurılıwi da demokratiyanın' rawajlanıwına xizmet qiladı. Bunin' ushin qarama-qarsi ko'z-qarastan ibarat bolg'an da'stu'rlerdi jaratiw, turli pikirlerge

erisiw lazim. Sonda g'ana g'alaba xabar qurallari ja'ma'a'tshilik pikirini qa'liplestiriw ha'm xoshametlewge iye boladi. Ko'p g'ana ma'mleketlerden g'alaba xabar qurallarini reformalari "ideyalar bazari"nda ele aytilmag'an jan'a pikirler jetkeriliwge qaratiladi. Ja'miyetimiz rawajlaniwina xizmet etiwshi, jaratiwshiliq qu'diretke iye, turmisimizdi pa'ra'wan qiliwg'a bag'darlang'an jan'a ideyalar usinislari bul "bazar"da biyma'lel ba'seke qila aladi

Informacion-psixologik immunitetti qa'liplestiriw ha'm rawajlandiriw, onin' quramliq bo'leklerin sho'lkemlestiriw, muwapiqlastiriw ha'm bag'darlaw imka'niyatini beredi. Na'tiyjede aldinnan rejlestiriw, ta'sir ko'rsetiwshi "unamli" ha'm "unamsiz" tiykarlardi aniqlaw ha'm de ha'reket da'stu'rin ha'r ta'repleme islep shig'iw imka'niyati kepilliklenedi.

Informacion –psixologik immunitetti qa'liplestiriw jumislari' monitoringin alip bariw, jol qoyilg'an kemshiliklerdi o'z waqtinda aniqlaw, olardi sheshiw ushin processke tiyisli o'zgartiriwlerdi kiritiw imka'niyatini beredi.

Jaslardin' immunitetlerin qa'liplestiriw ushin ma'lim qa'liplesken texnologiyani qidirip tawip, oni logikaliq-teoriyalig ta'repten toliq tu'sinip aliw ha'm a'meliyatqa qollawg'a bolg'an da'wirlik quramali process.

Informacion-psixologik immunitetti qa'liplestiriw ayiriqsha talapti, usildi ha'm de belgili jag'daydi toliq u'yreniwdi payda etedi. Bug'an tiykarg'i sebep: immunitetti qa'liplestiriwde jetiskenlikke erisiw yaki kerisinshe boliwi mu'mkinligi;

jaslar toqnasqanda, ayirim ko'p jillar dawaminda gu'resetug'in o'mir jollarinan biri – bul pikirdin' oylag'aninday a'melge shiqpawin an'law;

jaslar o'zinin' dunya-qarasi, aqil-oyi da'rejesinen kelip shig'ip, pikirleydi ha'm bul pikirlewdi jag'daydin' unamli yaki unamsiz halatlari menen baylanisli analiz qila almaslig'i.

Biz demokratiyani qanday tu'sinsek, g'alaba xabar qurallarina da usinday qurallardi ju'kleymiz. Demokrtaiyani g'arezsizlik, erkinlik ha'm juwapkershilik dep tu'siner ekenbiz, g'alaba xabar qurallarinan da g'arezsizlik, erkinlik ha'm

juwappershilikti ku'temiz. Demek, jurnalistler bul tu'siniklerdi an'lawi, olarg'a mu'ta'jlik seziwi, paydalana biliwi za'ru'r.

Qadag'alaw ushin sorawlar:

1. Ideologiyaliq ag'imlar ha'm bag'darlardi atap o'tin'?
2. Ideologiyaliq ag'imlar ha'm bag'darlardi u'yreniwdin' zamanago'y usil ha'm texnologiyalari degende neni tu'sinesiz?
3. Demokratiyalik ja'miyet rawajlaniwinda ideologiyaliq bag'darlardin' o'zgeriw o'zgesheliklerin aytip bere alasizba?

A'debiyatlar:

1. Аббосхўжаев О., Умарова Н., Қўчқоров Р. Мафкура полигонларидаги олишувлар. – Т.: Akademiya, 2007.
2. Абдуллажанов О. Диний ақидапарастликнинг келиб чиқиши, моҳияти ва Ўзбекистонга кириб келиши. – Т.: Академия, 2000.
3. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. – Т.: Молия, 2003.
4. Диний экстремизм ва терроризмга қарши курашнинг маънавий-маърифий асослари. – Т.: Ислон университети, 2005.
5. Жаринов К.В. Терроризм и террористы: исторический справочник. – Минск: Харвест, 1999.
6. Жўраев Н. Халқаро терроризм ва минтақавий можаролар. – Т.:Маънавият, 2001.
7. Жўраев Т. Миллий давлатчилик ва хавфсизлик. –Т.:“Академия”, 2007.